

N. IORGA

≡ CONSTANTIN BRÎNCOVEANU

DRAMĂ ÎN CINCI ACTE

VĂLENȚI-DE-MUNTE

Tipogr. „Neamul Românesc“

1914

PERSOANELE:

Constantin Brincoveanu	Ștefan Cantacuzino.
Doamna Marica	Constantin Știrbei.
Constantin Brincoveanu, fiu.	Radu Golescu.
Ștefan Brincoveanu, fiu.	Radu Popescu.
Radu Brincoveanu, fiu.	Ienachi Văcărescu.
Domnița Stanca, fiică.	Radu Greceanu.
Doamna Maria a lui Șerban-Vodă.	Ienachi Porfirită.
Gheorghe, fiul ei.	Predea Postelnicul.
Mitropolitul Teodosie.	Colonelul Guadagni.
Mitropolitul Antim	Salih-Pașa.
Episcopul Damaschin.	Capuchehaiana Țerii-Românești.
Constantin Cantacuzino.	Un călugăr rus.
Mihaï Cantacuzino.	Un trimes turc.
Toma Cantacuzino.	Un paznic turc.
Iordachi Cantacuzino.	

Popor, boieri, slujitori, săteni, aprozi, logofeți, ostași turci.

Actul I-ii în 1688, al doilea pe la 1695, al treilea la 1703, al patrulea la 1713, al cincilea la 1714.

Constantin Brîncoveanu

— Dramă în 5 acte —

ACTUL I-lea.

SCENA I-a.

Sfatul Domnesc din București. CONSTANTIN CANTACUZINO,
MIHAÏ CANTACUZINO, TOMA CANTACUZINO. Alți BOIERI.
Doamna MARIA, cu fiul ei, GHEORGHE. MÎTROPOLITUL
TEODOSIE.

Doamna Maria (cu copilul de mînă).

Boieri, în văduvie m'a aruncat ursita:
Vodă Șerban aseară-și lăsă sufletul său
În mîna celui care i-a dat viață și Scaun,
Era ca bradu 'n munte și a căzut trăsnit
În vremea cînd o țară s'adăpostia în umbră-î.
Mă 'nchin ție, stăpîne, care-ai voit așa,
O Tatăl nostru care sălășluiești în ceruri!
Străină am fost, Doamne, și tu m'ai ocrotit:
Mă ocrotește iarăși, cînd iarăși sînt străină...

(către boieri).

Orfanî sînteți cu toții, dar este un orfan
Care acuma cere toată credința voastră.

Vă 'nfățișez pe Gheorghe-Vodă Cantacuzin.

(Tăcere.)

De ce tăceți? Cunoașteți alt drept?

Boierii.

Da. Dreptul Țerii!

Doamna.

Împiedecă el oare pe-un fiu a moșteni
Chemarea celui care i-a dat lumina zilei
Și care, orb acuma, cu mîna pipăia,
Spre stăpînire nouă să-l binecuvinteze?
Aū tronul țerii noastre-î un jaf?

Mitropolitul Teodosie.

O datorie-î.

Ce aspră datorie! Și umeri de uriaș
S'ar îndoi supt dînsa, ca aî lui Șerban-Vodă.
Ce om, și ce adesea pare că șovăia
Supt greutatea care-î împovăra grumajii!
De cîte orî la mine nu s'a mărturisit,
Gemînd ca leul care își frînge 'n gratii ghiara
Cînd ar voi cîmpia s'o prindă dintr'un salt:
Era voinic, și tînăr — și l-a răpus năcazul...

Maria.

Năcazul numai, — spuneți, — năcazul l-a răpus?

Mihaî Cantacuzino.

Măria Ta mă lasă să spun: Să tacî, femeie,
În lucrurile care privesc doar pe bărbați!

Sînt vorbe grele care se spală numa 'n sînge,
Și tu nu ești în stare o armă să ridici.

Constantin Cantacuzino.

Ci tacî, Mihaî, durerea o face să vorbească:
Nebună e durerea, noi o vom cuminți?
E cugetul în stare să 'mpiedece simțirea?
Dar un copil să fie acuma Domn, nu vrem.
Aă nu vedem ce fierbe jur împrejurul nostru?
Turcii se duc și 'n groapă cu ei parcă ne trag,
Căci vin asupra noastră întâiū biruitoari:
Neamțul ne vrea, și Leahul trufaș, și de la Țar
Sosesc călugări cari țin crucea ca o armă,
Și negustori de zvonuri și de făgăduinți.
La vaduri dunărene și în Carpați la pasuri
Roiesc puteri creștine, și generali vestiți
Își pregătesc culcușul de iarnă 'n țara noastră,
Aă strîns săracii noștri poate spre a-i hrăni
Din roada lor culeasă cu-atîta osteneală?
Sîntem șleah gol în calea ostașilor ce vin?
Orî li va sta 'nnainte un prunc nătîng ca ăsta?

Mulțimea de afară.

Vrem Domn! Vrem Domn! Ce faceți, boieri?
Dormiți? Vrem Domn!

Ienachi Porfirita.

Ce vuiet de furtună!... Nu ne lăsa, stăpînă,
O Maică prea-curată, pe dreptii tăi creștini:
Mulțimea e grozavă cînd și-a pierdut răbdarea!
Să fie Domn oricine, dar noi să nu pierim,
Boierii greci pe cari poporul nu-i iubește!
Fiî Domn, jupîne Stolnic...

Constantin Cantacuzino.

Eă, Domn! Dar ce-am greșit?
În cărți îmi aflu doară întreagă mulțămirea,
Și m'am deprins ca toate să vi le cer așa
Cum însumî nu-s destoinic să le prefac în faptă,
Și sint bătrîn! Prin viața pe care-o am trăit,
Și prin viața care s'a ogîndit în minte-mî.
Alt Domn se cere: tînăr și slobod în mișcări,
Un om de hotărîre, de luptă, de putere...

(Spre Gheorghe)

Acesta nu-î, cumnată, ce trebuie acum:
Să-l crești așa, ca'n ziua cînd va dori de dînsul
O lume, el să fie destoinic și voinic,
Iar păn'atuncî vădana să steie la o parte!

(o iea de mînă.)

Loc, fraților, se duce acas' un fiu de Domn
Și o femeie care odată a fost Doamnă!

(Ușa se deschide. Mulțimea dă să între. Un sătean.)

SCENA a II-a.

CEI DE MAI SUS. UN SĂTEAN.

Săteanul.

Stat bun și fericită ispravă la boieri!
Poporul stă afară și vă așteaptă voia.
Dar vrea să știți ce voie o fi avînd și el:
O voie de iubire 'ntre voi și pace 'n țară!
Staū Nemțiî la hotare și Turciî staū la vad,
Ne-am săturat ca pînea s'o dăm pe gurî străine.

Prea mulți stăpîni, e ușa deschisă la străini:
Vrem Domn, care să steie de strajă la hotare!

Toma Cantacuzino.

Noi v'am chemat, măi bade, dar rostu-l avem noi!

Constantin Stolnicul.

Și cel fără de carte să-și stăpînească gura!

Mitropolitul Teodosie.

N'aveți nicîo dreptate, cinstiți boieri: și ei
Aū drept să hotărască soarta moșiei noastre.
În brazda de pe țarină a curs sudoarea lor,
Și cîmpii de bătaie i-aū frămîntat cu sînge.
Și ce sînt eū, acesta, decît un fiū al lor,
Prin care vă vorbește aceiași suferință
Și vă îndeamn' aceiași voie-a lui Dumnezeu?
Nu spuneți către dînșii ce pot să simt eū însumi!

(Către sătean.)

Ascultă, dragă frate întru Hristos, ce-ți zic:
Întoarce-te 'n mulțime și spune-î să nu strige!

(Săteanul iese.)

SCENA a III-a.

CEI DE SUS, AFARĂ DE SĂTEAN.

Mulțimea.

(afară, vuiet.)

Ieșiți cu Domnul nostru! Să vie! Să-l vedem!
De ce ascundeți omul pe care-l cere Țara?

Mitropolitul Teodosie.

Să nu strige săracii fiī aī lui Dumnezeu,
Căci el are urechea plecată către dînșii,

Și nu-î suspin pe care să nu-l fi auzit
Și să nu scrie 'n cartea vieți-o mîngiere.
Li spune că aice sînt eu ca să vorbesc,
Și unde se adună trei pentru el, e Domnul.

(Țeranul iese. Se aude, de afară, zvon mare. Boierii se strîng
la ușa din fund. Apoi un singur strigăt:)

Mulțimea.

Auzi-ne, o Doamne, și nu ne părăsi!

Mitropolitul Teodosie.

Avem o datorie întâi; n'am împlinit-o
Și de aceia cearta domnește între noi.
Și gîndurile-ascunse împiedecă unirea;
Aă cine e acela ce dă lumină 'n gînd
Și lasă cale bună să se deschidă 'n față?
Cine-î acel ce face dintr'un biet om ca noi
O minte mai înaltă, o aprigă voință,
Apărător al Țerii și sprijin pentru neam?
Cine decît acela ce stăpînește lumea
Și tot el poartă grija și unui pui orfan?
Sîntem sobor aice pentru Domnie nouă:
Să se coboare-asupra noastră Duhul cel Sfînt!

(Îngenunche. Toți boierii fac ca el)

O Doamne, tu acela ce sprijini tot ce este,
Tu care dai viață și fericire 'mpărți
Și faci din suferință o scară spre mărire,
Păcate învechite în plîns curat le speli
Și dai aripă de înger și robilor Satanei,
Ascultă-ne, Stăpîne, și nu te îndura
Să răsplătești întreagă nevrednicia noastră.
Am fost greșiți cu toții, cu toții te-am uitat,

Am rătăcit cu toți pe căile minciunii,
Și nedreptatea aspră, rîzînd, am făptuit,
Cu buze zimbitoare am părăsit rușinea,
Ne-am înșelat cu vorba, cu fapta ne-am lovit,
Am prigonit sărmanul, și n'am știut ce-i mila.
Oare pentru aceasta tu ne veși osîndi,
Cînd lumea 'n năsfîrșita ta milă se 'nvelește?
Primejdii ne așteaptă și ne pîndesc vrăjmași,
Stați săbiți ascuțiți jur-împrejurul nostru,
În cine altul, Doamne, oare ne-am sprijini?
Ascultă-ne, cu lacrimi îți cerem, milostive,
Iertarea de păcate și bunul ajutor!
Precum pe Fiu-ți însuși l-ai coborît din slavă
Și-ai înnoit întreaga ființă pe pămînt,
Trimete-ni acumă gînd bun de mîntuire,
Învăță-ne pe cine să ni-l facem străjer
Al stăpînirii noastre și al credinței tale.
Învăță-ne, o Doamne, și nu ne pedepsi!

Boierii.

Amin. Și voia celui din Ceruri să se facă!

Mitropolitul Teodosie.

Uitați-vă în jurul vostru, cinstiți boieri,
Cine-i acela care nu v'a cerut nimica?

Brîncoveanu (tresărind)

Domn, eu ?

Mihaï Cantacuzino.

Copilul nostru ?

Constantin Cantacuzino.

Nepotul Constantin ?

Mitropolitul Teodosie.

El este fiul țerii, și ni va fi părinte.

Vino 'nnaintea noastră, Spătare!

(Brîncoveanu innaintează încurcat și plin de gânduri.)

Te socoți,

În dreapta chibzuire a darurilor tale,

În stare a fi astfel cum noi toți te voim ?

În numele Acelui de la care ții viața,

Averea, fericirea și pacea, te întreb:

Simți că vorbește 'n tine voința lui cea sfintă ?

Ești altul sau acela ce-ai fost până acum ?

S'a coborât asupra-ți haru'nnălțării tale ?

Brîncoveanu (mișcat).

Aș vrea să zică alții în locul mieu. De ce

Nu vreî să fii acela, o tată Constantine ?

Nene Mihaî, ce bine ai știî să cîrmuiești !

Și voi toți, frații maicei, vă încurcați de mine...

Sînt fericit, sînt slobod: o, nu mă osîndiți !

(Tăcere. Apoi Constantin Cantacuzino.)

Constantin Cantacuzino.

Părintele primește soliile din ceruri,

Iar noi,—ce legătură avem cu Duhul Sfînt ?

Ce-a zis el, zis rămîne...

Mihaî Cantacuzino.

De mă întrebî, nepoate,

Eû cred că nu e astăzi ceasul pentr'un viteaz,

Cînd steagurile țerii rămîn înfășurate.

Toma Cantacuzino.

Cînd de creștini ne temem, căci nu sînt ortodocși,
E de nevoie Domnul la Turci capul să-și plece !

Ienachi Porfirita.

Căci numai cel ce știe aceasta, va trăi,
Precum trăim și creștem noi, Grecii, și supt ghiară !

Mitropolitul Teodosie.

Nu este 'n voi chemarea să fiți precum dorim,
Și cum o cere țara, o mari boieri și sfetnici!
Să ascultăm acuma și pe fiul David:
Primești tu moștenirea lui Israel asupra-ți ?

Brîncoveanu.

Nu sînt destoinic omul lui Dumnezeu să fiu,
Vă căutați pe altul! Eă am moșii bogate,
Am curți, Rumîni, mulțime de robî, am strîns comori,
Din rodul chibzuinței mele ridic biserici
Ca să împacși cerul cu fericirea mea.
Îmi este plină casa de fiî și mîndre fete,
Sînt ca un Domn acolo unde mă știu stăpîn,
Și mă iubesc cu toți mai mult decît pe Vodă,—
Și-mî cereți voi ca toate să le jertfesc spre-a fi
Cu jertfa vieții bune și drepte care-am dus-o
Mai mare doar în nume, iar în faptă mai mic ?
Nu pot, fie-mî iertată această hotărîre!

Mitropolitul Teodosie.

Și să chemăm atunce străinul spre-a domni,
Orî să dăm țara prada gîlcevii boierimii ?

Un aprod.

Este un Turc afară cu cărți împărătești,
Și i-aū crăpat de grabă nu știu cîți cai supt dînsul...
Vrea fără de zăbavă să fie ascultat...

Ienachi Porfirita.

Un Turc care sosește de la Împărăție ?...

Mitropolitul Teodosie.

Să între! Cine știe pe ce drum ocolit
Sosește o poruncă fără împotrivire.

(între Turcul.)

SCENA a IV-a.

ACEIAȘI. TRIMESUL TURC.

Turcul.

Boieri, ce stați în fruntea raialei românești,
Este 'ntre voi acela pe care să-l cunoașteți
A fi vrednic să ieie aceste cărți în mîni ?

Mitropolitul Teodosie.

Noi n'avem Domn: în ceruri este stăpînul nostru
Iar cel care-l slujește mai de aproape-s eū.
Și este cine poate scrisoarea s'o cetească:
E Stolnicul...

(Turcul dă scrisoarea, pe urmă Mitropolitul o trece Stolnicului.)

Constantin Cantacuzino (cetind răpede, după ce duce scrisoarea la frunte și la gură).

Porunca-î să nu alegem noi,
Căci Poarta ni păstrează un Domn mai bun, de-acolo.
Poate îl știți, jupîne Ienachi, dumneata ?

Ienachi Porfirita (de-odată devenit trufaș).

Ce știu, voiu spune'n ceasul cînd ne-om găsi acolo.
Să luăm Domn de la Poartă !

Boierii.

Un Grec!

Ienachi Porfirita.

Nu, un creștin.

Constantin Cantacuzino (către Turc).

Îți mulțămim de vestea ce ni-ai adus-o, Agă,
Și am lucra întocmai precum ni-ai poruncit
Dacă n'ar fi acolo mulțimea viforoasă...
Auzi ?

Mulțimea.

Vrem Domn! Jos Grecii! Din țară Domnu-l vrem...

Turcul.

Nu vă speriați de astfel de cîni celatră tare:
De ne-om pleca o piatră de jos să ridicăm,
Chelălăind de frică s'or duce prin unghere.

(O piatră cade, aruncată pe fereastă.)

Constantin Cantacuzino.

Până atunci ni vine o piatră de la ei.

Turcul (indignat).

Cînd știu că este-aice omul Împărăției...

(către boieri).

Îmi este calul gata; nu s'aû atins de el
Nebuniî. Plec îndată. În Giurgiu voiû fi mîne,
Și, cînd vor trece caii Spahiilor pe străzi
Și nu vor ști copiii în ce colț să s'ascundă
Veți înțelege-atuncea cu toți ce-ați făcut:
De pe picioare-mî scutur praful țărinei voastre!

(Își scutură cizmele de praf. Iese mînios.

✓ Tăcere adîncă între boieri.)

Mitropolitul Teodosie.

Nu minte Turcul: oastea pedepsei va veni,
Va trece vijelia sălbatecă pe șesuri,
Va fi prăpăd în țară și plîns de prunci orfanî,
Și văduve pe drumuri, moșnegî plîngîndu-și fiii
Și scrumul de bisericî s'a frămînta pe drum,
Iar Domnul grec cu sila ni-a cîrmui moșia.
Și-atunci un blastăm strașnic, din miî și miî de guri
S'a ridica spre-aceia ce n'aû voit s'ajute.
Iar Dumnezeu, ce știe și cel mai tainic gînd,
Îl va întoarce numai asupră-ți, Constantine.
M'auzi?

Constantin Brîncoveanu (zguduit).

Aud, Preasfinte, dar ce-aș putea să fac ?
Sînt eu zăgaz de stîncă spre a opri potopul ?
Sînt trăsnetul din ceruri, și fierul să-l străbat ?
Folos aduce oare ostașul care 'n lupta
Pierdută se întoarce și 'ncearcă în deșert

Cu mîna obosită să măi loveasc' odată
Și cade ling'un dușman pe care l-a stîrnit,
Dar nu este în stare să-l puie supt picioare ?

Mitropolitul Teodosie.

Da, un folos aduce: arată că n'aũ fost
Număi fugari în oastea cea fără de izbîndă!

SCENA a V-a.

ACEIAȘI. APRODUL. GUADAGNI, colonel imperial.

Aprodul (între).

La poarta de afară sosit-a un sol neamț.
Și zice că aduce scrisori de'nsemnătate.

Un boier.

Și-acesta ?

Un altul.

Nu ajunge Aga ?

Un al treilea.

Ce-o măi fi vrînd ?

Constantin Cantacuzino.

Aduceți-l în taină! Mulțimea să nu-l vadă!
O, ce grozave vremuri !

Mihaï Cantacuzino.

De ce-a murit Șerban!

Iordachi Cantacuzino.

Ba nu, spune mai bine: de ce ne-a dus aici?

Ienachi Porfirita.

De intriga nemțească păziți-vă, boier!

Un boier.

Și mai ales de pîra acelor ce-o ascultă.

Mulțimea (afară).

Jos Neamțul! Papistașii afară! Cerem Domn!
De'mpiedecă vre unul, cu capul să plătească!

(Solul intră. E prăfuit și speriat.)

Constantin Cantacuzino.

A, iată colonelul Guadagni! La ceas greu
Ne afli... Nu e vreme la sfat să ne întindem;
Cu planuri noi ne zbatem s'alegem Domn...

Guadagni.

Vi-l dăm,

Și-l om să'nfricoșeze canalia cea oarbă.

E la Brașov cu domnul Heissler... Să vi-l pornim?

Constantin Cantacuzino.

Aceasta nu se poate, cu voia-ți, colonele:
Îmi e prieten Heissler, dar toate păn'aici!
Această țară-și are datina ei străveche
Și noi stăm împreună ca s'o îndeplinim,
Oricare-ar fi părerea aceloră din preajmă.

Constantin Brîncoveanu (apăsător).

Da, și în adunarea noastră vom face Domn.

Mitropolitul Teodosie.

Rostitu-s'a o Doamne, voința ta cea sfântă....

(căt're Brîncoveanu.)

O zici tu însuți ?

Guadagni.

Bine! Pe Bălăceanu-l vreți?

Toți.

Pe Aga Bălăceanu nu-l vrem!

Constantin Brîncoveanu.

Nu, niciodată

Nu ni culegem Domniî de printre trădători:

Ne iartă, colonele, dar alt răspuns nu este!

Mitropolitul Teodosie.

Și nici nu-î de nevoie. S'a isprăvit acum!

(Spre Brîncoveanu.)

Ascultă, Constantine. De ai ceti în stele,

Și ai vedea în cale-ți vînzări, ticăleșii

De la aceia 'n cari ți-ai așezat credința,

De ai vedea străinul în țară năvălind

Și nicîo îndurare de la stăpîni atuncea,

De ai vedea pe aceia ce-ți staî jur-împrejur

Și sînt de-același sînge, cerînd a ta peire,

Și-atuncî ai zice vorba ce ai rostit acum?

Brîncoveanu.

Aș zice-o. Domnul Sfîntul și Maica-î să-mî ajute!

Mitropolitul Teodosie.

(Deschide fereastra.)

V'aduc vestea cerută. Aveți Domn nou și bun.
E Aga Brîncoveanu. La mulți ani să trăiască!

Mulțimea.

Ani mulți în fericire lui Vodă Constantin!

ACTUL al II-lea.

În Curtea domnească din București, ietacul Domnului.

SCENA I-a.

BRÎNCOVEANU, RADU GRECEANU, RADU POPESCU.

Brîncoveanu.

Maî sînt plîngerî ? Maî este vre un nemulțămîit ?
Maî stă în ochî Domnia vre unuia din țară ?
Sînt prea puțîni aceia ce m'aû nedreptățîit !

Radu Greceanu (cu blîndeță).

Orîce Domnie tace pe cei răî să cîrtească :
Nîcîuna nu-î în stare să 'mpace pe cei bunî,
Iar Domnul cîrmuîește cu Dumnezeu în față.
Șî-atîit... Căcî mulțămîirea e 'n veacul de apoî,
Șî judecata mare o face-Acela singur !

Radu Popescu.

Pot îndrăzni, stăpîne?... Avem și un județ
De o însemnătate cu mult maî osebită :
Pentru vînzarea țerîi.

Brîncoveanu (tresărind).

N'am spus? Cine-î acel
Ce a umblat cu pîră la uşile străine?

Radu Greceanu.

Ia un nevrednic, Doamne, de tot ce a primit!
Nu creşte buruiana şi în ogorul care
A fost mai cu 'ngrijire lucrat şi curăţit,
Căci vînturile poartă sămînţa ei pe lanuri?
Să nu lăsăm acesta pe altă zi?

Brîncoveanu.

O nu!
Cînd buza ţi-ai muiat-o 'n amar, bea tot păharul,
Bea-l tot, să nu rămîie o picătură 'n el!
Ce faptă ticăloasă a săvîrşit acela?

Radu Greceanu.

Ceteşte, Logofete, scrisoarea ce-am primit!

Radu Popescu.

În datoria noastră avem şi lucruri grele:
Măria Ta să ierte de voiă adăugi
La supărarea care-î întunecă lumina:
E datoria noastră să te înştiinţăm...

Brîncoveanu.

Lumina mea? Se zbate de mult în vîntul urii,
Şi chiar aceia cari prin umbra nopţii trec
Şi, de găsesc o cale, de raza ei se 'ndreaptă,
Şi-aceia sar s'o stingă...

Radu Greceanu (către Popescu).

Cetește...

Radu Popescu.

Un țeran

Îți scrie astfel, Doamne: „Măria Ta, primește
Acele rînduri proaste de la un biet sătean
Care-a gustat din pînea dulce-a Măriei Tale:
Trăim legați de cîmpul ce ni l-ai dăruit
Spre folosință; hrana din vlaga lui ni-o scoatem
Prin osteneala care și ție ți-o 'nchinăm...”

Brîncoveanu.

De-ar fi boierii noștri cum se arată ăsta!

Radu Popescu (cetînd).

„Și, seara, cînd închidem silința dintr'o zi,
Te pomenim pe tine în rugăciunea noastră
Alături de aceia pe cari îi iubim,
Și îți dorim ca pacea pe care tu ni-ai dat-o
S'o ai acolo unde vrăjmașii te pîndesc,
Voind să se aburce în Scaunul Domniei,
Și zicem: ține-l, Doamne, și-l apără de ei!”

Radu Greceanu.

Amin!

Brîncoveanu.

Și mulți sînt ceia cari: amin ar zice ?

Radu Popescu (cetînd)

„Sîntem datorii cu toții a sta în jurul Tău,

Să te ferim de cursa ce se întinde 'n calea-Ți,
De este de nevoie, și viața s'o jertfim,
Căci, Domn al tuturor, stăpîn ești brazdei mele.
Și iată că voința de Sus m'a 'nvrednicit
Să fiu acela care găsi o uneltire
Asupra-Ți: la răscruce în față mi-a ieșit
O fiară ațîțată asupra vieții Tale.
Eram pe cîmp; nevasta la lucru-mî ajuta,
Cînd mă treziiu că 'n zare zorind venia călare
Un Turc, și păgîneasca lui poftă-l îndreptă
Spre noi; cercă din fugă femeia s'o răpească.
L-am cufundat în iaduri c'o multe de baltag,
Și, cînd căzu, din brîu-î se desfăcu această
Scrisoare, care-am dus-o la diacul nostru 'n sat,
Și el mi-a spus că 'ntr'însa s'ascunde o vînzare.
Noi ți-o trimetem, Doamne: tu ți ști ce zace 'n ea,
Și vei găsi mijlîcul trădarea s'o împiedeci.
Rămîie-ți și Domnia și viața 'ntru mulți ani!"

Brîncoveanu.

Scrisoarea... Dă scrisoarea s'o vād!

Radu Greceanu.

Este la mine!

(o dă Domnului.)

Brîncoveanu (cetește).

„Mărite Pașă, bunul nostru stăpîn din Diiu,
Ne aruncăm în țernă, cerîndu-ți ocrotirea,
Noi, toți boierii țerii, cei mari ca și cei mici..."

Radu Greceanu.

O, Iuda vînzătorul...

Radu Popescu.

Ce bănuială-î asta ?

Brîncoveanu (cetind).

„Săraci sîntem din fapta acestuî lacom Domn,
Ce nu ştie cruţarea şi mila nu o ştie:
Haraciul el ni-l cere de două orî pe an
Şi nu mai pot săracii poverile să-şi poarte...”

(se întrerupe.)

Cum minte ticălosul! Ce şarpe 'nveninat!
Şi cine iscăleşte ?

Radu Popescu (aplecîndu-se).

E scris: Preda Postelnic...

Brîncoveanu (uimit).

Postelnicul ? Acela pe care l-am făcut
Să se ridice iarăşi din fugă şi ruină...
Vecinul de moşie, tovarăşul din vremi,
Şi ruda... Poate scrie ce 'se cuprinde-aice ?
Orî voiî ajunge însumî la Turci să mă pîresc
Şi să-mî gătesc eu însumî osînda şi peirea ?
Nimic nu mai opreşte pe cei ce urmăresc
Să-şi sature asupra-mî o patimă păgîină ?...

(cade pe gînduri.)

Ce Domn eram odată, cînd nu mă 'mpovăra
Această gugiumană ce pare 'n spinî ţesută...

(aruncă gugiumana; pe gînduri.)

Radu Greceanu.

Să mergem, Logofete... De ce am tulbura
Această întristare adîncă şi tăcută ?

Radu Popescu.

Să mergem...

(În cale lovește intenționat masa).

Brîncoveanu (tresare).

Cine este aici?... Ce mai voiți?

Aveți vre-o socoteală de-a voastră să-mi mai cereți?

Ești tu poate acela în care am crezut

Și care-ai dat uitării toată recunoștința?

Radu Popescu (grăbit).

Postelnicul nu este aici. Dar l-aș adus

În beciuri, din porunca Spătarului, Armașii.

Brîncoveanu.

A poruncit Spătarul?

(după o tăcere.)

Bine-a făcut... Eu vreau,

Orî care-ar fi dovada ce s'a găsit asupra-î,

Să se aducă omul și să-l ascult! Plecați...

Va fi 'ntre noi un martur tăcut, și el ajunge.

(Băte din palmă. Întră un vâtaf de aprozi.)

Aprod, să se aducă boierul cel închis

În beciul Spătăriei, — și să-l lăsați aice!

SCENA a II-a.**Brîncoveanu** (singur).

E vreme 'ndelungată de cînd nu te-am văzut,

Prietene, și multe erau de spus acum,

Tu le-ai crescut prin fapta ce o ai săvîrșit

Și care va fi poate cea de pe urmă 'n viață-ți...
Am fost cel Bun zădarnic, de ce n'aș fi cel Crud?
Domnia nu se uită în jur, ci înainte,
Prin toată 'mpotrivirea ea caută un drum.
Și-l taie, și ce-i pasă de ce-a lăsat în urmă:
A cîmpului podoabă orî arborî răsturnați?
Spre cele însemnate de soartă-și face cale!

(Apare Postelnicul.)

SCENA a III-a.

BRÎNCOVEANU, PREDA POSTELNICUL.

Brîncoveanu.

Postelnice, aceasta e cinstea ce-ai voit-o?

(Postelnicul tace).

Brîncoveanu.

Acela către care m'am îndreptat, ești tu!
Orî ți-ai pierdut auzul odată cu măsura?

Preda Postelnicul (scurt).

Eă am pierdut norocul, și-atît...

Brîncoveanu.

Norocul tău

Nu poate fi alături de Domnul țerii tale,
De a căruia milă tu te-ai învrednicit
Mai mult decît aceia ce i-au păstrat credința...

Preda Postelnicul.

Prin vina lor din Scaun tu te vei prăbuși!

Brîncoveanu (furios).

O zici tu înaintea mea? Unde sînt aprozi?

Preda Postelnicul.

Aproziî sînt aice, calăii staî la poîi,
Dar Dumnezeu din ceruri de faîă e, — şi vede.

Brîncoveanu.

Ce vede? Spune 'ndată ce vede? Mă auzî?

Preda Postelnicul.

Ce-am spus în tînguirea către Împărăţie!

Brîncoveanu.

Decî tu ai scris? Tu? Mina aceasta a minîit?

Preda Postelnicul.

Nu, n'am minîit!... Printr'însa vădit-am adevărul...
E jaf în ţara asta, şi singur tu n'o ştii.

Brîncoveanu.

Ce jaf? S'a luat haraciul de două orî? Arată!

Preda Postelnicul (cu şovăire).

Haraciul, nu...

Brîncoveanu.

Atuncea spune de ce-ai minîit?

Preda Postelnicul.

Ca să cunoască lumea dîrerea ta, strigî tare.
Şi cine poate spune cu cît ai întrecut
Durerea însăşi care îţi zguduia făptura?

Căci, de furat, se fură, se fură 'n mił de părți,
Supt numele tău, Doamne, se fură 'n largul țerii!

Brîncoveanu.

Dovezi, dovezi! Ți-oiu smulge cu cleștele dovezi!

Preda Postelnicul (scoate o hîrtie de la briu).

Iată porunca însăși a Vistieriei tale,
Prin care se aruncă o sumă peste sămî.
Cantacuziniî cată averea să și-o crească,
Căci nu li se ajunge ce au agonisit...
Cetește, și pe urmă să mi se zboare capul!

Brîncoveanu.

Ar fi de ce să-ți zboare acest zănitec cap!...
(cetind încet.)

Nu poate fi aceasta..., nici una și (după o lungă zăbavă)
[nici alta.

Să cred ce spuî, mi-î silă (către el însuși), și să nu
[cred, mă tem.
(iute.)

Postelnice, în țară loc nu e pentru tine.
Ți-î Dunărea închisă: iea drumul spre Ardeal,
Și, de ți-î dragă viața, să nu te vād în cale-mî!

Preda Postelnicul (mișcat).

Deci ai rămas același om bun și milostiv,
Și nu 'mpietri întreagă simțirea ta Domnia...
Eu te-am urît, și ura tu nu mi-ai răsplătit,
Eu te-am pîrit și pîra-mî nu s'a făcut osîndă...
Mă iartă...

(Brîncoveanu nu face nicio mișcare.)

Dar pe dinșii, o Doamne, nu-î ierta...
Alungă pe aceia ce urî îți strîng pe urmă,
Alungă-î... Ei sînt piaza ta rea, blăstămuli tău!
O, nu 'ncălzi la pieptu-ți sămînța de năpîrcă!
Și scorpia cu sînge creștin n'o mai hrăni...
Căci trăsnet o să-ți sfarme întreaga fericire!

(Brîncoveanu face semn să-l iea de-acolo.
Postelnicul e scos de aprozi.)

Brîncoveanu (singur).

Să-mi sfarme fericirea întreagă... Unde e?
O, unde-î fericirea din vremile trecute?

(rămîne cu capu 'n mîni.)

SCENA a IV-a.

BRÎNCOVEANU. DOAMNA MARICA.

Doamna Marica.

S'a tulburat de gînduri urîte fruntea ta
De Domn, și ce 'ncruntată-î privirea-ți, Constantine!
Îngăduie iubirii mele a întreba
De unde vine norul ce-ți tulbură seninul?

Brîncoveanu.

Tu, tacî... Văzut-ai oare cu crivățul luptînd
Un vînt ușor de seară și încălzind văzduhul?
Suflat-a înc'odată crivăț asupra mea...
Și mi-a trimis văzduhul un vifor de zăpadă....
Mi-î frig... Ființa-mi toată se zguduie de frig...

Doamna Marica.

Nu mă 'ngrija... Vorbește... Destăinuiește-mi vestea...
Orî nu sînt eu aceia pe care-ai răzimat
De-atîtea orî această biată trudită frunte?

(Brîncoveanu rămîne nemișcat.)

Doamna Marica.

O Maică preacurată, vino-mî în ajutor:
Cum ni-a căzut din ceruri, ca să ne îngenuche,
Povara stăpînirii, trimete-ni din cer
Puțina mîngiere la care avem dreptul!

Brîncoveanu.

(ca trezit din somn; pentru el.)

O fi mințind? Orî toate se 'nchid în jurul mieu?
Cu ce sînt vrednic oare de-atîta dușmănie?

(către Marica).

S'a risipit acuma Duhul răufăcător....

Doamna Marica (către fata din casă).

Copiii, să-mi aduceți copiii... *Ei* ajută!

(către Domn.)

Știi tu că sînt trei zile de cînd n'ai mai călcat
Pragul cămării unde trăiesc copiii noștri?

Brîncoveanu.

De n'ar avea și dinșil o soartă ca a mea!
Păzește-î de ispita mării, Doamne Sfinte!
Și Domni să fie numai în pacea casei lor!

Doamna Marica.

O, să audă Sfîntul dorința-ți de părinte!
Ci 'n frămîntarea vieții tu nu uita de noi,
De colțul de iubire ce îți păstrăm aice!
(ușa se deschide. Apar copiii Constantin și Ștefan și fiica Stanca.)

SCENA a V-a.

CEI DE MAI SUS. ȘTEFAN ȘI STANCA BRÎNCOVEANU.

Copilul Constantin.

Să-ți fie ziua bună și plină de noroc!

Copilul Ștefan.

Și dă-ni, tată'ntreaga iubire ce ți-o dăm.

Domnița Stanca.

Și mie să-mi dai, tată, mai bine o păpușă.

Brîncoveanu.

Păpuși avem destule, și aș putea să-ți dau...
Ce știu ei din durerea vieții și-a Domniei!
Cît am știut eu însumi cînd nu trăiam ca Domn!

Doamna Marica.

Fii Domn unde ți-î rostul; aici nu, Constantine!
Iubirea-mi nu privește pe Domnul ce-ai ajuns,
Și-aceștia nu-s fiii lui *Vodă* Brîncoveanul.

Ștefan Brîncoveanu.

Ba da! Căci lumea-mi zice tot Ștefan Voevod,
Și la Hurez pe ziduri cunună port pe frunte,

Iar dascălul la școala domnească mi-a vorbit
De datoria celor ce stăpînesc poporul...

Doamna Marica :

Auzi? Așa îmi spune și mie: c'ar voi
Să aibă un cal negru și-un buzdugan de criță...

Ștefan Brîncoveanu.

Și-o sabie cu teaca de aur și un steag
Cu vulturul și zimbrul frumos cusut pe dînsul!
Să mă arunc în dușmanî ca fulgerul, să-î ard
Cu focul din privire și să li ieau cuprinsul,
Să-mî fac o 'mpărăție din zări și până 'n zări...

Doamna Marica.

Drăguțul! Cum se zbate în el un suflet mare...

Brîncoveanu.

Cu cit este mai mare un suflet, cu atît
Povara stăpînirii îi e mai dureroasă,
Cu-atît mai mult el simte răspunderi ce-l zdrobesc...
O Ștefane, sărace, de-ai ști ce chemî asupra-ți!

Ștefan Brîncoveanu.

Tu n'ai cetit povestea ? Nu știî că Machedon
A frînt atîția dușmanî de nu-î ținea pămîntul,
Și și-a întins Domnia pe Mări și pe pustii,
Că a fugit în fața-î și Poros Împăratul,
Că fiara din pădure de frică-î tremura ?
Ce bine ar fi, tată, să am un traiu ca dînsul!
Tu ai văzut vre-odată corăbiî ce plutesc
Ca niște munți pe ape care nu-și au hotarul?

Te-ai rătăcit în codrii cu frunze de argint ?
Ai urmărit năluca nebună prin coclauri ?
Cu Împăratul Roșu la trîntă te-ai luat ?
Cu zmeul cel năvalnic te-ai încercat la luptă ?
Și 'n ceruri buzduganul de aur l-ai zvîrlit ?

Brîncoveanu.

La ce ți se ridică gîndul, copile dragă!

(il desmiardă pe creștet.)

Doamna Marica.

Ți l-am crescut, bărbate, viteaz cum l-ai dorit ?!

Brîncoveanu.

Eû il doresc cuminte, voios și fericit,
Căci, dacă în poveste norocu-l aû voinicii
Ceî bunî și zmeul cade în țărîna zdrobit,
Pe lume vicleșugul cîștigă biruința,
Și pîra care-și cată tirîndu-se un drum
De-și strecură veninul în rănile deschise.
Mai tare e fricosul ce știe aștepta
Acel ceas cînd vitejiî se lasă spre odihnă,
Zdrobiți de 'nvierșunarea cu care s'aû cercat.
Și astăzi Machedonul ar isprăvi ucis
De mînile acelor opriți de a-și smulge prada...

Doamna Marica.

Vezi, eû ți-am zis, Ștefăne, să nu mai spuî prostii,
Căci tata se frămîntă de grijî și de năcazurî...

Domnița Stanca.

Ce este grija, mamă, și ce e un năcaz ?
Cînd, singură în casă, plîngî lîngă patul nostru

Și crezi că nu e nimeni să știe că ai plîns,
Iar eu mă uit la tine prin strînsele pleoape,
E un năcaz acela, orî grija te-a durut?
Și tata, cînd se uită așa, are vre-o grijă
Orî umblă prin odaie năcazurî ce-l muncesc,
De caută să scape de 'nfățîșarea noastră?

Brîncoveanu (rîzînd)..

Năcazul e un oaspe pe care-l goniți voi,
Și grija se ferește să nu vă vadă 'n față...

Doamna Marica.

O de-ai fi totdeauna ca 'n ceasul de acum!
De-ar trece norul care zimbirea ți-o ascunde!

Brîncoveanu (către Stanca).

Tu nu știi vre-o poveste? Tu n'ai făcut nimic?
Orî te-au lăsat în urmă acești voinici din basme?

Domnița Stanca.

Ba da, știu o poveste... Un fluture era,
Ce se hrănia din rouă și din mirezme numai,
Și s'a făcut tovarăș cu vulturii în zbor,
Și vulturii sălbateci de el se minunau
Și îl cruțau în jocul aripilor uriașe,
Dar s'a pornit o ploaie în cerul cel înalt,
Și-o picătură numai l-a prefăcut în tină,
Iar puricii pe vulturi de dînsul își rîdea.

(sentențios.)

Înțelepciunea zice: să nu te'nnați prea sus,
Dacă nu ești în stare ploaie și vînt să suferi...

Brîncoveanu.

Tu spuî mai mult, fetițo, de cum aș fi crezut:
(pe gînduri.)

Dacă nu ești în stare ploaie și vînt să suferi...

Domnița Stanca.

Și știți?, văzui un flutur care se înălța,
Și m'am gândit că poate în ceruri vrea să zboare,
Cu vulturii să 'ncerce o cale a-și tăia:
Mi-a fost așa de frică să nu se prăpădească!
Și l-am cules, o, tată, atîta de ușor!
I-am pregătit din frunze-o căsuță mititică,
Din rouă și mirezme mîncare i-am gătit,
Ca să se odihnească fără primejduire.
Și-a doua zi săracul nici nu se mai mișca!

Brîncoveanu.

Și-aice 'nțelepciunea are cuvînt să zică...

(către copii.)

Sînteți copii de treabă... Știți voi ce m'am gândit?
De ziua mamei voastre vă ieau la mănăstire
Ca să vedeți clădirea care s'a înălțat
Și casa pregătită pentru Domnia noastră...

Copiii.

Ce bucurie, tată! Și să stăm cît de mult!
Așa-î de 'ntunecată această mare Curte!

Brîncoveanu.

(către Stanca.)

Acolo în poiene sînt fluturi stîmpărați,
Ce nu vor să se 'nnalțe ca pasărea 'n văzduhuri,
Și nu te lasă mîna pe dinșii s'o așezi!

(către Ștefan.)

Și sînt păduri bătrîne cu păunași în ele,
Și zîne minunate staș strajă la izvor,
Și șuieră furtuna ca zmeii cînd se luptă...

SCENA a VI-a.

CEI DE MAI SUS și RADU GRECEANU.

Radu Greceanu.

(Întră grăbit; se oprește înduioșat înaintea tabloului.)

Măria Ta, mă iartă. N'aș vrea să spun solia
În clipa cînd în juru-ți e pace și senin
Și sufletul găsește odihna așteptată...

Brîncoveanu.

Solie? Ce solie? Vre-o veste rea ?

Doamna Marica.

O nu!

Doar ne rugăm cu toții să se îndepărteze
Durerea de la tine...

Domnița Stanca.

Pe tata l-a durut ?

Ce l-a durut pe tata ?

Brîncoveanu.

Nimica! Voi, plecați!

Doamna Marica.

O nu, noi nu ne ducem... Să stai acuma singur ?

Radu Greceanu.

Să isprăvim mai iute Măria Ta... Un Turc
Aduce'nștiințarea, că ești chemat la Poartă...

Doamna Marica.

La Poartă ? Doamne sfinte, vino-ni 'n ajutor!

Nu ne lăsa în prada dușmanilor sălbateci!

Brîncoveanu.

Nu te speria, Marico! Doar eu sînt credincios
Stăpînilor și nimeni nu poate să mă mustre!
Pot dovedi că birul nu l-am luat îndoit,
Că minte acel cîne care-a pornit cu pîra...
Pot dovedi... Să vie oricine!... N'am prădat!

(cătrefre Greceanu.)

Arată-ni scrisoarea!

Radu Greceanu.

E o chemare blindă...

Și alți Domni de pe calea aceasta s'au întors...
Și este nesfîrșită mila Împărăției
Cătrefre acei ce drumul credinței l-au păzit.

Brîncoveanu (cetind).

„Luî Constantin, alesul între cei ai Mesiei,
Să-ți fie fericită isprava pe pămînt!
Îți poruncim, aice, la Scaunul Dreptății,
Să vii și biruința în pîră ți-o dorim,
Căci ni este mai scumpă decît orice, raiaua.“

Doamna Marica.

O, nu te du! O, Doamne, o dragă, nu te du,
Rugați-vă cu toții! Copii, se duce tata.
Să nu-l lăsați!

Copiii (plîngînd).

Dar, dacă te duci, ce facem noi?

Cu cine o să mergem atunci la mănăstire ?

Doamna Marica.

Jupîne Radu! Sfetnici sînt mulți, dar nu mă 'ncred
În vorba celor cari sînt lacomi de Domnie,
Și 'n vorba celor cari se lingușesc, nu cred!
În tine, cred. Din cartea creștin'ai luat povață,
Și inima ta însăși vorbește în ce spuî.
Ni ești un vechi prieten cuminte, Logofete!
Ajută-ni! Arată-î ce are 'n fața lui,
Ce scop este acela ce-l urmăresc păgîni:
Județ și închisoare și chinuri... Nu-l lăsa!

Copiii (plîng).

De ce ni-l luați de-aice, și unde-î este calea ?
Tata e bun!... Pe tata nu-l vrem închis și mort!

Radu Greceanu.

Eû sînt un om al țerii... Dator sînt cu credință...
Gîndesc mai înainte de toate la acest
Pămînt al suferinței celei îndelungate...
Dar mă gîndesc, o Doamne, și la dreptatea ta,
La anii lungi în cari tu ni-ai păstrat moșia.
Ai stăpînit cu milă de cei săraci, și noi,
Boierii, de la tine primim faceri de bine.
Ar fi păcat ca viața să ți-o primejduiești...
Eû am de multă vreme mari legături la munte,
Știu pasurile toate... Țin oamenii în Ardeal...
Dacă voiești, deseară ești la Brașov, în casă-ți...
Nu zic: nu merge! Țara poate m'ar blăstăma,
Dar nu zic: mergi! Se poate să-mi osîndesc stăpînul ?

(se aude un clopot.)

Doamna Marica.

Ce sunet lung și jalnic! Ascultă, Constantine!
Ce'nseamnă-mi este groază să spun.

Copiii (speriați).

Cine-a murit ?

Brîncoveanu.

Nu e un glas de moarte, ci glas de amintire,
Da, îmi aduc aminte... Părinte, te ascult...
Ce om aș fi cînd jertfa aș smulge-o de pe însuși
Altarul pe a căruî piatr'o am închinat ?
Eû sînt un om, și țara sînt toți acei ce astăzi
Trăiesc și toți aceia ce-aû fost și ce vor fi.
Pot pune eû alături această biată zdreanță
Și voia sfîntă care în țară s'a 'ntrupat ?
Marico și jupîne, eû merg, orice ar fi!
Să se gătească Sfatul, isprăvnicî să aleagă:
Ai mieî orî ai aceluî ce mîne va fi Domn!

ACTUL al III-lea.

SCENA I-a.

Curtea lui Brîncoveanu (odaia Divanului).

UN LOGOFĂT, DOI APROZÎ.

Logofătul.

Ce știți voi! Turcu-i tare. Noi să nu-l judecăm
După aceia cari-i vedem la noi aice...
Bieți cămătarî ce umblă după boierî săracî
Orî negustorî de miere prin satele lipsite.
Dacă aflați vre unul din ei că și-a pierdut,
Prin locurile noastre atîta de străine,
Pricina, fiindcă Turcul plătește..., voi gîndiți
Că și Împărăția se zguduie să cadă...

Un aprod.

Ehe! Împărăția! Să spuie cine-a fost!

Cellalt.

Ai fost tu?

Aprodul I-iu.

D'apoî cine?

Aprodul al II-lea.

Văzut-ai Țarigradul ?

Aprodul I-iū.

Așa cum văd această curte și-acest oraș (arată),
Și Dîmbovița care își poartă unda moale,
Palanca părăsită a lui Sinan și, sus,
Acele două turle ale Mitropoliei.
Da, l-am văzut: pe apă galion lângă galion
Și sute de caice cu pliscuri aurite,
Și capiști fără număr cu bolți nalte și largi,
Cu stîlpî în toată floarea, de marmură străină,
Și candelatîtea, de pare-un cer de Maiu.
Iară Sfînta Sofia, de Raiu nu e departe.
Și miî și miî de oameni curgînd ca rîu uriaș:
Greci, Sîrbi, Frîncei, prinși în luptă, cu-Arapii din pustie,
Oamenî din Șam, din Mosul și din Misir veniți,
Cu Ostroveni din Marea cea Neagră și cea Albă.
Trec Pașii cu cealmale de șaluri fără preț,
Viziri față de cari stă lumea în genunchi,
Și Ieniceri ce 'n cucă poartă surguciū de struț,
Pe caii cu valtrapuri de-aclaz saltă Spahiî,
Și toată bogăția din lume e pe ei,
Cînd în buluc se 'ndreaptă spre Poarta 'mpărătească...

Aprodul al II-lea.

(interesat.)

Pe Împăratul însuși tu l-ai văzut ?

Aprodul I-iū.

Ba nu!

Cînd Vodă cu boierii trecu din curte 'n curte,
De la argint la aur, din marmură 'n porfir,
Printre două şiraguri de pene şi de arme,
Ca pe un drum de raze trecînd prin nourî albî,
Cînd îşi strîngeaŭ pe piepturi mînila Ienicerii,
Cînd se plecaŭ ceaşii cu fruntea spre pămînt
Şi capugiii poarta cea mare-o deschideaŭ,
Iar Domnul, în caftanul de aur presărat
Cu pietre nestimate mergea în trap cu calul
A căruia podoabă pămîntu-l atîngea
Şi totuşi în privirea-î stîclia frica de moarte,
M'am furişat eu însumi în falnicul alaiŭ,
Şi ce-am văzut atuncea, nu voiŭ uita vre-odată:
Era 'n odaia însăşi aşa foc de diamant,
Că se luptă lumina cu-a soarelui văpaie,
Şi aurul pe toate în jur le cuprindea
Ca pe catapiteasma bisericii din ceruri.
Un vâl gros de mătăsa în lături se mişcă,
Ceî ce priviaŭ, cătară în jos ca de un fulger,
Şi 'n jeţul ce luminea în juru-î răspîndia,
Mai mare decît toată lumina de pe lume,
Văzuiŭ—ce zic!—, cu ochii furăiŭ un chip grozav,
Crunt, mut, care odată făcu un semn, şi 'n urmă
Perdeaua se închise, şi nu l-am mai zărit...
Iar ce a fost pe urmă afară, ce mulţime,
De mari fruntaşi ai Porţii stăpîne, ce oştiri,
Ce cai, ce înşirare de tunuri, cîte steaguri,
Roşii şi verzi, cu slove de aur, cine-ar şti
Să spuie toată fala care-a trecut atunci!...

Logofătul.

Din cinci părţi ale lumii, două-s a' lor, iar noi
Avem numai o parte din asta de aice

Și țărmurile nouă de peste-atâtea Mări,
 La care nu ajunge nimic din preajma noastră...
 Ce este Împăratul creștin lângă Sultan!
 Ce-î Curtea apuseană lângă Înalta Poartă!
 Din munții de zăpadă până 'n pustiu cald,
 De la o Mare până la Marea ceialaltă,
 Din Beciu și până 'n tundul Egiptului, tot eî!
 Și zi de zi se scurge tot aurul spre dînșii!
 Și-acuma vine unul să spuie c'a sosit
 Vremea să li se schimbe 'n ruină stăpînirea!
 Și cine să-î dărîme? Un biet Țar de la Mosc...

Aprodul I-iū.

Un negustor de blănî de sobolî și de vulpi negre...

Aprodul al II-lea.

Un domn ce nu cunoaște palate și comori,
 A căruia avere stă doar în dinți de pește...

Aprodul I-iū.

Și'n a căruia țară stă ghiata'n miez de an...

Aprodul al II-lea.

Iar oamenii de foame zac țăpeni pe cuptoare!

(Se deschide ușa. Apare Călugărul Rus.)

SCENA a II-a.

CEI DE SUS. CĂLUGĂRUL RUS.

Călugărul.

Dați banul vostru, oameni buni, pentru un lăcaș
 De veche închinare...

Aprodul I-iū.

Azi e Divan, părinte,
 Nu-î voie ca străinii să vie pîn' aici...

Călugărul (fără a se face că bagă de seamă).

Ne-aū nimicit păgîni!.. Ni-aū ars toată averea...
Sîntem pribegî în lume... O, nu vă înduraţi:
O să vă ţie samă la judecată Domnul!

Aprodul al II-lea.

Mîni să pofteşti!.. Acuma e rost de sfaturi mari!

Călugărul.

Zici să vin mîni!.. Dar astăzi ce sfat ţine Demnia?
Poate-a venit ştafet  din părţile de sus,
Cu vestea că războiul s'a şĭ pornit la Nistru?

Logofătul.

N'avem nimic! Ce veste? Ş  cum o ai aflat?

Călugărul.

O, noi cunoaştem toate! De c te ori porneşte
Blagoslovita oaste a Crucii, noi o ştim:
Avem căile noastre ca să primim solia.

(cu glas tare.)

Ş  eu vă spun acuma ca să zvoniţi ş  voi,
 n numele Acelui ce ne-a scăpat de moarte,
Că s'a pornit asupra ml ditei lui Agar
Puternicu'n oştire  ar de la Miazănoapte...

Logofătul.

Ni e milă de dînsul, ca de orice creştin!

Călugărul.

Dar ştiţi voi cine-  Petru ca să-  pl ngeţi de milă?

De-ați pune țara voastră de o sută de ori
 Și-ați înmulți cu-o sută de ori lumea dintr'însa,
 Și încă n'ați ajunge la ce numește-al lui!
 Mai mulți păgini ascultă de el ca de Sultânul,
 Și tot sînt o nimica pe lingă cîți creștini
 Încunjură puterea lui cea nebiruită.

Aprodul I-iu.

Eu nu pot crede'n fala Muscalului: mințiți!

Aprodul al II-lea.

Dar dacă se ridică Țarul cu oastea 'ntreagă !...

Logofătul.

O oaste... Se mai cere spre-a birui - un gînd!

Călugărul.

Fii sigur că acela nu-l cată de la tine,
 Ci sînt mai mari ca tine cari l-au cunoscut,
 Și vei vedea isprava ce o vor face-acea!
 O, veți vedea... Cînd toate în față vor ieși...

(se aude un sunet de trîmbiță.)

Aprodul I-iu.

Noi am uitat cu vorba. Divanul se începe...
 Boierii se îndreaptă spre noi...

(către călugăr.) Tu, stăi aici...

Ascunde-te! Nu-î voie străinii să pătrundă:
 De te-ar vedea, pedeapsa pe mine m'ar lovi...

(Îl ascunde supt o perdea).

Și să nu spuî nimica, de ai vedea pe dracul!
 Căci mîna asta gîtul vorbăreț ți-ar zdrobi!

SCENA a III-a

CEI DE MAI SUS (la o parte). BRÎNCOVEANU, MITROPOLITUL
ANTIM, CONSTANTIN și MIHAÎ CANTACUZINO, ALȚI
BOIERI.

Întră alaiul domnesc, cu Brîncoveanu în frunte, care se așează
pe jețul domnesc.

Brîncoveanu.

Cinstiți boieri, vă chiamă aici o datorie
Înnaltă, și de-aceia vă rog ca să roștiți
În vorbe lămurite toată părerea voastră,
Căci nu e om acela, ce n'ar mărturisi
În ceasuri ca acestea, ce cugetul îi zice.

(Se oprește.)

Și, fiindcă aceia ce vom vorbi acum,
E taină grea și nimeni nu trebuie s'o afle,
Oricine nu e sfetnic al nostru, va pleca.

(Se retrag aprozii, logofătul și ceilalți.)

Iar sfetnicii să jure credință și tăcere.

(Mitropolitul înaintează cu crucea.)

Mitropolitul Antim.

Asupra celui care Domnul și-ar părăsi
Și în vileag ar scoate ce s'ar vorbi aicea
Chemăm pedeapsa care pe Iuda l-a atins,
Și-anatema să fie, triclet, proklet, în veacul
De-aici și în acela ce dincolo va fi:
Cenușa-î blăstămată să nu se risipească!

Brîncoveanu.

Știți vestea care umple de griji al nostru gînd:
Muscalii sînt la Nistru, cu Împăratu 'n frunte,

Iar Domnul din Moldova, haînul Cantemir,
Și-a lepădat credința față de 'mpărăție.
Iată, aici e cartea prin care ne-a chemat
Să trecem și Domnia noastră supt steagul Crucii:
Ni dă făgăduința că ne-om păstra întregi,
Că vom uni cu țara pierdutele olaturi,
Ca nu vom da haraciul, ci numai un peșcheș,
Că vom păstra Domnia noastră bășărăbească,
Că rostul moștenirii va fi ca și la ei,
Că toată boierimea și clerul vor să aibă
Aceiași așezare ca și până acum,
Că vom ținea oștire supt ale noastre steaguri,
Dar că tot ajutorul și mila le-om primi.
Eū n'am nicio părere până nu-mi veți răspunde:
Orî credeți că e bine să ni cătăm un rost
Alături cu creștinii ce vin din Miazănoapte,
Orî să păstrăm credința cea veche din strămoși,
Orîcît ar fi de grele poveri asupra noastră ?

Mitropolitul Antim.

E obiceiul țerii acesteia ca 'ntăiū
Mitropolitul însuși să-și spuie socotința.

Brîncoveanu.

Îți așteptăm cuvîntul, Prea Sfinte, și dorim
Să-ți fie sfatul astfel cum ți-l înțelepciunea,
Și cum îți e știința culeasă 'n multe cărți.

Mitropolitul Antim.

Sîntem creștinii, mărite Domn, și Creștinătatea
E țara noastră mare, de care ne simțim
Legăți prin tot ce este mai bun în gîndul nostru,

Și crucea dreaptă este aice 'n Răsărit,
Și cine zice crucea legii răsăritene
Un Patriarh cunoaște și vrea *un* Împărat.
Eu știu pe Împăratul, căci m'am născut în preajmă-î:
Noi toți trăim în umbra uriașilor aripî
A' vulturului care țintia spre Roma nouă,
Și ne rugam să vie al izbăvirii ceas...
Și voi, turma pe care mi-a 'neredîntat-o Domnul
Ca să o mîn spre tîrla păstorului milos
Și să o scap de lupii ce nu știu ce e sațul,
Voi, mari boieri ai țerii creștine românești,
Voi mai aveți o clipă de îndoială astăzi
Cînd s'a gătit, asupra Goliatului, David,
Cu praștia în care e piatra ce ucide?
Ori vă e drag mai bine profetul Mohammed?

Episcopul Damaschin.

Preasfinte, îmi dai voie ca eu să-ți dau răspunsul,
De și mai mic în tagma sfințită eu mă știu?
E greu, atunci cînd glasul Bisericii rostește
Chemarea către Crucea lui Dumnezeu cea sfîntă,
Să fie împotrivă doar numai un boier.
Și eu cunosc chemarea noastră duhovnicească
Și știu ce 'nseamnă crucea pe care-o port la gît,
Și n'am nimic pe lume decît această cîrjă;
Dar știu că în Scriptură e scris să te supui
Stăpînului pe care ni l-a trimes El însuși.
Avem noi oare dreptul de a ne furișa
De la pedeapsa care căzu asupra noastră?
Și eu mai știu o vorbă: că niciun răsvrătit
N'a căpătat din ceruri o binecuvîntare!

Brîncoveanu (viu).

Firește! Nu, niciunul! Te ține de cuvînt,

Păstrează jurămîntul care te leag'o viață!
 Nu vinde! Nu fi Iuda, chiar dacă nu-î Hristos
 În fața-ți... Nu fi omul vînzărilor ascunse
 Ca alții... Dumitrașcu ce e? Ia un hain!
 Un neam fără credință și fără de crezare!
 Robi cari mușcă mîna din care s'aû hrănit!
 Năpîrci care se tîră pe burtă ca să muște!
 Venin aû pentru dușman, venin pentru vecin!...

(se oprește.)

Dar noi ne-am dus departe cu gîndul, și se cere
 Să ascultăm cuvîntul ce veți rosti, boieri!

Constantin Cantacuzino.

Așa credeam că este și datoria noastră!
 Sîntem bătrîni, și multe în viață le-am văzut..
 Ni e cu neputință și lauda și-osînda:
 În toate este bine, și rău în orișice.
 Ori, dacă 'mbraci Muscalul nemțește, nu-î același?
 Și, dacă zici că Turcu-î stăpîn, nu este Turc?
 Și, cînd între aceia ce țin cîrja în mînă,
 Un sfat împarte unul și altul dă alt sfat,
 Să credem că vorbește Duhul cel Sfînt într'înșii?

Brîncoveanu.

Duhul cel Sfînt? Dar cine este Duhul cel Sfînt?

Constantin Cantacuzino.

Eû zic: chemarea noastră nu poate fi aceasta.
 În lucruri mai mărunte, vorbim, Măria Ta;
 În lucruri ca acestea, păstrează-ți hotărîrea!

Brîncoveanu.

Crezi, Stolnice, aceasta?

Constantin Cantacuzino.

O cred, doar te-am ales
Ca să domnească 'n țară o singură voință
Și ca să fie 'n țară *un* om răspunzător.
Noi ne rugăm ca Domnul cu mila-î să te-ajute!

Mihaï Cantacuzino.

Ba nu! Mă iartă, nene! Ba nu! Orice ar fi,
E ceas mare acesta... Nu trebuie s'ascundem
Gîndirea ce-î în stare un neam a mîntui...
Nu cred că oastea noastră trebuie părăsită:
Cu Dumnezeu să mergem, și el ne-a ajuta.

Brîncoveanu.

Tu mi-ai vorbit de-a dreptul, Mihaï, o unchiu și frate!
Tu n'ai ascuns în sineți ce simți și ce dorești!
Să răsplătească Domnul voința ta cea bună!
Așa-î de rău ca singur să fii la ceasul greu...

(se gîndește un timp.)

Să mergem... Domnul însuși ne-a ajuta, dar oare
Sînt oștile gătite de luptă? Am putea
Porni cu slujitoriî, cu călărași la vaduri,
Ca să oprim năvala acelor cari-î știm
Ce crud știu să lovească în orice 'mpotrivire?
Avem măcar puterea să ne păstrăm întregi
În așteptarea vremii de cumpănă grozavă?
Căci nu-î iertat ca țara întreagă s'o jertfim
Pentru o 'nchipuire a minții încălzite!
Ce ni-au făcut săracii ca să-î virim în foc,
Ca să li cerem sînge pe brazda suferinței?

(tresărind.)

Spătarul! Unde-î Toma? De ce nu e aici?

(pentru sine.)

Ciudat... Vorbia cu ochi'n pământ și grele gânduri
Treceaū ca nori de ploaie pe cer pe fruntea lui...

(căt're boierī.)

Unde-î Spătarul Toma? Ați auzit de el?

Mitropolitul Antim.

Dar ce este Spătarul să ni vorbească nouă
De ce se țese 'n fundul gândirii lui acum?
Lui Dumnezeu îi spune și el ce zace 'ntr'însul!

Constantin Cantacuzino.

Ce om îți este vărul, îl știi Măria Ta:
Cu mintea el visează tot lucrurile 'nnalte
Și nimene nu are putere-asupra lui...

Brîncoveanu.

Ce sînt aceste vorbe?

(iese pe ușă; se aude glasul lui afară, pe cînd boierii stau
împietriți.)

Spătarul unde e?

Nu știți? Să mi-l aduceți oricum! Este nevoie
De el, de chibzuința lui și—de trupul lui!

(se întoarce.)

Eū vă privesc în față, și vă întreb cu dreptul
Ce-mi dă cununa care o port pe capul mieū,
Plină de spinii cum este cununa din Golgota:
Boierī, voi știți ce este cu Toma, — și tăceți!

Constantin Știrbei.

În numele acestor boierī spun fără teamă:

Noi nu știm ce-i cu Toma și nici nu vrem să știm!

Un slujitor.

Măria Ta, răspunsu-l avem. Dă-ni iertare
Să spunem tot ce este...

Brîncoveanu.

(îl scutură.)

Vorbește, ce-ai aflat?
Ce veste 'ngrijitoare s'ascunde supt sfiala-ți?
Vorbește!

Slujitorul.

Astă noapte, Spătarul a plecat...

(uimire între boieri.)

Brîncoveanu.

Plecat? Cu oastea poate?

Slujitorul.

Da, cu întreagă Curtea.

Brîncoveanu.

O, vânzătorul! Șerpe și cîne mincinos,
Care-ai știut de toate ca toate să le uiți!
O, biată țară... Drumul l-a luat către Muscali...

Slujitorul.

Da, a pornit spre Putna cu steagurile strînse...

Constantin Cantacuzino.

Noi nu i-am spus nimica și nici nu-l lăudăm.

Să-l judece stăpînul din ceruri, dar se cade
Să punem întrebarea: acum ce-î de făcut?

Radu Golescu.

Măria Sa mai bine va ști să hotărască...

Brîncoveanu.

Să hotărăsc? Dar oare tot eu am hotărît
Ca steagurile țerii la dușmani să se plece?
Răspundeți: sînt acela ce-am hotărît așa?

Mitropolitul Antim.

La dușmani? Aū creștinii, Măria Ta, sînt dușmani?
(arată crucea.)

Și semnu-acesta este un semn străin de noi?
Putem lupta 'mpotrivă-î supt luna cea mușcată?
Sîntem și noi tovarăși păgînilor acum?

Brîncoveanu.

Putem fără 'nvoială să ni schimbăm stăpînul?
Putem fără de oaste ceva să cîștigăm?
Pot fără ascultare cu ei să staū de vorbă?
Acel care cu pripă nebună și 'ntr'ascuns
S'a potrivit la vorbe care l-aū dus de rîpă,
Acel care ostașii țerii ni i-a smomit,
A 'nchis calea pe care a apucat el însuși:
Să mergem la 'mpăratul? Dar noi am întîlni
Pe-acela care-și dete, ierî, cinstea pe rușine
Și pentru fumuri goale țara-și primejdui.
Nu pot cunoaște calea pe care a călcat-o...

Episcopul Damaschin.

iȘ eu vă spun că drumul acesta e greșit,

Că nu e Împăratul cum crede 'nchipuirea,
Că unde-î stricăciune atîta ca 'ntre ei,
Bețivi și muierateci, nestătători în gînduri,
— Să ne gîndim la soarta Streliților vicieni, —
Nu vine biruința să încunune steagul.
Și eu cunosc pe Țarul: un om vârvâr și rău:
Cîte muieri le vede își cere țiiitoare
Și-adesea de beție cade ca porcul jos....

SCENA a III-a.

ACEIAȘI, CĂLUGĂRUL.

Călugărul (iese de după perdea).

(cu glas profetic.)

Și eu vă zic: acesta rostește defăimare
Asupra celui care primit-a sfîntul mir
Pe frunte ca să fie stăpînitorul lumii
Și ca să desrobească și pe acești creștini
De patima cumplită a celor fără lege.
Te blăstăm: cadă-ți crucea din gîtu-ți zugrumat,
Să-ți sece mîna 'ntinsă spre binecuvîntare,
Și osul tău să zacă 'n pămînt, neputrezit!

(spre Brîncoveanu.)

Iar tu, acela care n'ai înțeles chemarea
Și-ai stat mut ca aspida, cînd Domnul ți-a vorbit,
Voind să dai creștinii pradă păgînatății
Și țara în robia turcească s'o păstrezi,
Tu te-ai făcut nevrednic să vezi pe Împăratul...
În judecata celor ce datoria-și știu
Să n'aibă niciun amestec... Gătește-te și du-te:
Spre porțile păgîne îndreaptă pasul tău,

Și 'n fața lui Satana Sultanul îngenunche!

(dispare.)

(după o lungă tăcere.)

Mitropolitul Antim.

A fost un om aice, orî cine a vorbit?

Constantin Cantacuzino.

Ce sfaturî! Să se ducă Măria Sa la Poartă!...

Radu Golescu.

Dar cine ni va cere iertarea pentru fapt?

Un boier.

Și, dacă nu se 'ntoarce, ferească Domnul Sfîntul!

Radu Greceanu.

La sfaturile noastre deprins nu-s a vorbi:
Cînd mă frămîntă gîndurî, condeiu-mî tălmăcește
Acelora ce 'n urma noastră se va ivi,
Dar azi, cînd văd trădarea cum își ridică fruntea....

Constantin Cantacuzino.

Trădarea! Ce trădare?

Mitropolitul Antim.

Păzește-te ce spuî!

Radu Greceanu.

Da, cînd Iuda dorește de-al Domnului său sînge,
Eu am o datorie, să spun că am văzut:

Atunci cînd eram tînăr, un tînăr ca și mine,
Din dumneavoastră unul, lăsînd un traiu tînit,
Grija averii sale și dragostea de-acasă,
Ca să-și închine viața acestei biete țeri.
Azi păru-î ca zăpada spune cu cită muncă
El ni-a păstrat această moșie pîn' acum,
Și azi, cînd se îndreaptă spre capătul vieții,
Cînd mîna lui slăbește, de și cugetu-î viu,
Să laudăm vînzarea orî să urmău năluca ?
Să-î punem bătrîneța pe drumu 'nfrișat ?
Oare ce fel de oameni ne-am mai chema atunce ?

(Spre Brîncoveanu.)

Măria Ta, ni-î soarta legată de a Ta.
Ni este datoria să ne ținem de Tine,
Iar dreptul tău e țara să o despotmolești
Din glodurile 'n care aū nămolit-o alții:
Nu ne lăsa pe-acea ce 'n tine am crezut,
Și iartă pe aceia ce n'aū crezut în tine...

(Se face o adîncă tăcere.)

Brîncoveanu (se ridică).

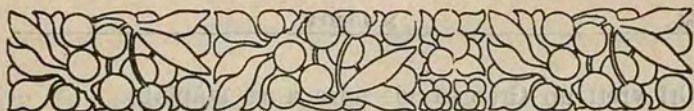
Eu nu sînt Domn cu anul; pe viața mea sînt Domn,
Eu sînt stăpîn pe drumul ce voiū eu, să-mî port pașî.
Toma n'a luat cu dînsul un lucru: mintea mea
Și ajutorul care-mî poate veni din ceruri!
Prin glasuri felurite Satana a vorbit;
Mă voiū ruga ca Domnul din mila-î să vorbească:
Eu am un cap, și-acela pentru voi toți îl pun
Și pentru-această bună țară nevinovată...

(bate din palmî. Apare un aprod.)

(Către aprod.)

Să vină căpitaniî din Curte, cu ai lor,

La porți să se așeze o strajă îndoită,
 O boaită de călugăr muscal să 'mă căutați.
 Iar dumnealor (arată spre boieri) acasă să aibă pază bună,
 Și logofeți să vie în grabă pentru scris:
 Căci Țara-Românească se va păstra și-acum!

ACTUL al IV-lea.

Curtea Brîncoveanului: o cămară din dos.

RADU BRÎNCOVEANU, ȘTEFAN CANTACUZINO.

Ștefan Cantacuzino (către Radu).

În rostul boieriei mele să nu te-amesteci!

Radu Brîncoveanu.

Ei lasă... Dar ce strașnic mîndria ți-a crescut!

Fiul Măriei Sale să n'aibă rost la Curte?

Ștefan Cantacuzino.

Nu am aici în fața mea pe Măria Sa!

Eă te cunosc prin tine, nu prin al tău părinte!

Radu Brîncoveanu.

Fiul lui Vodă este poate Domnul de mîni.

Așa-î în lumea toată: de ce n'ar fi și-aice?

Orî țara asta-și află folosul tot schimbînd

Pe unul cu acela ce nu-î cunoaște rostul

Și aruncînd pe fiii de Domni între străini?

Nu este tata bunul părinte pentru toți,

Nu pot fi eă un frate pentru supuși și sfetnici?

Orî vreţi un Grec să vie spre a vă stăpîni,
 Saû să cătăm prin sate spre a-l ţinea în leafă
 Pe unul ca bătrînul acela din Popeşti?

Ştefan Cantacuzino.

Să vie-un Grec, să vie un biet bătrîn cu leafă,
 Să vie orişicine, să vie un ţeran,
 Să vie negustorul cules după tarabă,
 Să vie din Țiganiî rudarî un Voevod, —
 Dar nu se poate țara a *unui* neam s'ajungă...
 Aveţi moşii ca nimenî...

Radu Brîncoveanu.

Orî nu le-am moştenit?

Ştefan Cantacuzino.

Da, de la noi, aceia cari li-am pus temeiu,
 De la Cantacuziniî, mlădiţe 'mpărăteşti!

(arată către vulturiî de stuc făcuţi pe părăi.)

Priveşte... Ale voastre sînt oare-aceste pajuri,
 Cu schiptrul cel din ghiare *voi* lume' aţi cîrmuit?

Radu Brîncoveanu.

Voi? Dacă din Libanul măreţ vine-o sămîntă
 De chedru între mărfuri din caldul Răsărit
 Şi cade pe pămîntul rece al ţerii noastre,
 Ce poate să mai deie decît un trunchiî sucit?
 Iar noi?, sîntem stejarii crescuţi în codrul nostru,
 Şi viaţa ţerii curge spre a ne întări,
 Şi creştetele noastre aduc ploaie pe lanuri...

Ştefan Cantacuzino.

Mă 'nchin măriiî voastre, nobili din Brîncoveni!

Cît de neînsemnată e partea ce v'am dat-o!
În talerul de aur cu stemă voi ați pus
Străvechea mămăligă a mojiției voastre...

Radu Brîncoveanu (aprint).

Mojici?... Cine jignește pe altul, e moji!
Cine nu-și potrivește cuvîntul cu mîndria!
Iar mojiția noastră — e de la Basarab,
De la 'ntemeietorul Domniei și al țerii,
Fără de-a cărui faptă voi ați umbla pribegî,
Așa cum umblă 'n lume și alți Greci de ai voștri...

Ștefan Cantacuzino (furios).

Greci? Cine-i Grec? Mai spune odată cine-i Grec?

Radu Brîncoveanu.

E Grec cine-și păstrează și între noi trufia
Grecească și azvîrle cuvîntul de moji
Acelor cari 'n țară au cele d'întăiu rosturi:
Și, dacă-î pe aceia, atuncea *tu* ești Grec!

Ștefan Cantacuzino (se dă înapoi).

Și tu?... Prin cîți copii din florî ești Basarab?

Radu Brîncoveanu (se răpède la el).

O să te 'nvăț eu minte pe tine, pui de capră!

SCENA a II-a.

CEI DE MAI SUS. APROZÎ.

Un aprod.

Ce zgomot e aice! Doi tineri! Doi boieri!

Spătarul și cu însuși fiul Măriei Sale...

Alt aprod.

Iertați-ne, aice porunca-î să păzim
Netulburată pacea Domniei și a Curții...

Al treilea aprod.

Și ne trimete însuși Stolnicul Constantin.
Ca să gătim cămara pentru o judecată.

Ștefan Cantacuzino.

Aici e judecată mai mare... O aștept...

Radu Brîncoveanu.

Pîriș sînt eu... Și iată, eu chem pe Domnul nostru
Să se coboare-aice spre a ne judeca!

SCENA a III-a.

ACEIAȘI. CONSTANTIN CANTACUZINO.

Constantin Cantacuzino (mirat).

Ștefan al mieu și Radu... Voi ce cătați aici?
De ce vă este fața atîta de aprinsă?
Ce vînt de nebunie bătut-a între voi?

(cătore aprozi.)

Divanul nu se ține astăzi... Să dați de știre!

SCENA a IV-a.

CONSTANTIN CANTACUZINO, RADU BRÎNCOVEANU și
ȘTEFAN CANTACUZINO.

Constantin Cantacuzino (părintește).

V'ați apucat de ceartă, orî ce e ? Nu-î de-ajuns
Atîta grijă care vine din altă parte ?
Orî bătrîneța noastră o duce prea ușor,
De vă găsiți de lucru cu-această hărtuială:
Doi cățelani ce-și mușcă urechile turbat,
Cînd dă tîrcoale tîrmei, cu ochii lacomi, — lupul ?

(tăcere.)

Constantin Cantacuzino.

Vă e rușine poate de ce-ați făcut ?

Radu Brîncoveanu și Ștefan Cantacuzino.

Ba nu!

Constantin Cantacuzino.

Ba nu ? Atunci să pierdem o clipă cu gilceava.
Să vă întreb... Îmi spune, tu, Radule, ce-a fost ?
Tu, buclucașul, care nu-ți poți afla astîmpăr...

(cu răutate.)

Tu care te simți mine asupra țerii Domn...

Radu Brîncoveanu (cu mîndrie).

Nu, nene... Nu pot seama să-ți dau... Aștept pe Vodă.

Constantin Cantacuzino (jignit).

De sigur peste toate-î stăpîn Măria Sa...

Ștefan Cantacuzino.

Dar nu e peste cîntea mea și a viței noastre.

Constantin Cantacuzino (mirat).

A fost vorba de cinste? Ceva despre femeî?

(silindu-se a rîde.)

Ştefan Cantacuzino.

A fost vorba de Grecii ce-ar fi Cantacuziniî,

A fost vorba de capre, şi mai ştii eî de ce!

A fost vorba să capăt o lovitură 'n faţă!

Constantin Cantacuzino (indignat).

Cantacuziniî?... Este un om ce-ar îndrăzni

Să se atingă 'n vorba-î nebună de aceia

Ce-aî coborît o treaptă ca să poată trăi

În marginile înguste a' unei ţeri sărace

Şi cari-aî fost în stare a o iubi atît,

Încît primiră moartea pentru a ei dreptate?

Orî nu zace bătrînul cu gîtul sfărîmat

În apărarea celor striviţi de tiranie,

Şi mama, sfînta maică a noastră, nu era

Mlădiţa celui care vă dete biruinţa

De două orî pe cîmpul slăvit de la Braşov?

Sau nu mai este 'n ţara aceasta cuviinţă?

(Se apropie de Ştefan.)

Şi cine se atinge de-acest tînăr obraz,

(Îl mîngîie.)

De-a mea cinstită faţă bătrînă se atinge...

Şi tacî, Radule?... Vorbe pentru mine nu ai?

(tăcere.)

O da, să vie Vodă: este o datorie!

Am isprăvit răbdarea, şi ne vom socoti!

SCENA a V-a.

ACEI DE SUS, CONSTANTIN BRÎNCOVEANU.

Constantin Brîncoveanu.

Am fost chemat aice ? De tine, fiul mieu ?

(spre Stolnic.)

Ce vînt, jupîne Stolnic, te-aduce iar în locul
În care de atîta vreme ni-ai fost lipsit ?
Orî te-ai gîndit mai bine și ni-ai iertat greșala
De-a fi voit în țara noastră noi să domnim ?

Constantin Cantacuzino.

Facî rău că mă întîmpini cu vorbe ca acestea !

Constantin Brîncoveanu.

Orî n'am fost eu de rude uitat și părăsit,
Cînd fremătau primejdiî grozave 'n jurul nostru ?
N'am mers la 'mpărăție, pîrît de-ai miei boieri,
Nu mi-au dorit atîția s'ajung în gura morții ?
Și știi cînd cu Muscalii: au cine m'a vîndut
Decît un văr, un frate, un om din tagma noastră ?

Constantin Cantacuzino.

Și am păstrat noi oare cu dînsul legături
Orî îl privim că este mort în străinătate ?

Constantin Brîncoveanu.

Sînt morți prin alte locuri, dar și aici sînt morți...
Mă mir cum mi se ține viața 'ntre morminte...
De n'ar fi împrejur-mi acești copii...

Radu Brîncoveanu.

Lăsăm,
Măria Ta, tot rostul de-aice de la Curte:
Ne lasă la moșie averea să-ți grijim.
Acolo pentru muncă n'avem cuvinte proaste...

Constantin Brîncoveanu.

Ce-î asta? La moșie eu am vătași și slugi,
Cari-și primesc simbria și-ascultă de poruncă...

Radu Brîncoveanu.

Aceia nu ascultă decît de un stăpîn,
Iar noi avem aice mai mulți...

Constantin Brîncoveanu.

Stăpîni? Pe cine?

Radu (către Ștefan).

Pe-acesta...

Constantin Brîncoveanu (către Ștefan).

Cum? Pe Ștefan? Ci spune ce a fost!

Ștefan Cantacuzino.

A fost că pentru dînsul sîntem Greci și străini...

Constantin Cantacuzino.

Și-a rîs de vechea noastră stemă împărătească...

Radu Brîncoveanu.

Și ei și-au rîs de viața noastră de bieți țeranî...

Constantin Brîncoveanu.

Țeranî, adecă oameni ai țerii? Ceî pe cari
I-a dat țărîna asta din veacurî până azi,
Acea ce făcură din cîmp să iasă roadă
Și din jertfa de sînge să iasă biruinți...
Țeranî, da, noi cu toțiî țeranî sîntem, și însăși
Cununa cu doi vulturî nu face cît acest
Izvod de vitejie, de jertfă și de muncă!
Așa, Stolnice... Bine îmi pare c'a venit
Un ceas de socoteală, după dorința noastră!
Eram sătul... Odată dator eram să spun
Cît mi s'a strîns în suflet după trufia voastră...
Mai sînt eu Domn, orî Domnul sînteți voi toți pe rînd?
E fiu de Domn acesta saû jucăria voastră?

Constantin Cantacuzino.

Destul, destul... Ni este Măria Ta, destul!
N'am auzit în viață ce ni-ai strigat acum
Ca unor robî ce-ascultă de orîșice poruncă...

Constantin Brîncoveanu.

Să auziți! Ajunge...

Constantin Cantacuzino.

Eû cred c'a întrecut.
Și te întreb: voința să te lăsăm îți este?

(apăsat.)

Orî crezi că este ceasul să-ți cați un adăpost
De viață liniștită aici, în preajma noastră,
Să-ți vezi de-averea strînsă în lungul șir de anî,
Ca alțiî ce 'nnaintea ta aû fost Domniî țerii?

Întreb: de la răspunsul ce-l am, va atîrna
Ce nu sîntem în stare să socotim acum.

Constantin Brîncoveanu.

O, ești bătrîn și bine te-arăți că ești bătrîn:
Atîta nebulie o spun numai bătrîni!
De-ar fi unul mai tînăr, i-aș pregăti caftan
De roșie porfiră pentru Domnie nouă.
Eu vă sînt Domn, și viața ca Domn mi-o voi sfîrși,
Și voi lăsa pe urmă un Domn din vița noastră.

Constantin Cantacuzino.

Ne închinăm în fața voinței ce-ai rostit.
Dar, dacă judecata ni s'a sfîrșit aice,
Noi te chemăm, o Doamne, la mai înalt județ!

SCENA a VII-a

CONSTANTIN BRÎNCOVEANU, RADU BRÎNCOVEANU,

Radu Brîncoveanu.

Păzește-te, Măria Ta! O, ce oameni răi...
Mai bine eu la țară, decît ai lor la Poartă...
Și Scaunul tău însuși ei pot a-l răsturna!
Nu vrea să spun cuvinte prea grele, dar eu știu
Ce cărți de pîră pleacă în spre Împărăție...

Constantin Brîncoveanu.

Da, aș ajuns acolo... Fac plîngere la Turci...
De-aceia nenea astăzi cerea să las Domnia.
Zic: nenea, ci mai bine: acel viclean bătrîn...
Rîvnește la Domnie cînd dinți-i cad din gură
Și mintea cea isteată odată, s'a timpit
De bilbie ca pruncii cuvinte nențelese...

Radu Brîncoveanu.

Domnia n'o rîvnește el însuși, ci acest
Cocon cu gura mare care-a plecat acum...
El vrea să se ridice pe urma lui Șerban,
El spune că Domnia ta este-o încălcare,
El caută pricină spre a mă umili,
El pune în mișcare tot ca să te răstoarne,
El, șarpele pe care la sîn l-ai încălzit,
El, puiul de năpîrcă cu gura 'nveninată...
Eu nu mai staî aice: în ochi nu pot să-l văd,
Căci n'am putut vre-odată de dînsul să m'apropiî:
Cînd șade lîngă mine, mă prinde un fior,
Îmi e pătruns tot trupul de săbiî ascuțite
Și, cînd mă uit la mîna lui, văd de sînge stropi,
Și știî că este 'n stare și sîngele să verse,
De-ar ști că prin aceasta poate ajunge Domn
Și patima puterii e 'n stare să-și ogoaie...

Constantin Brîncoveanu.

Tu caută-ți de treabă, băiete... Din Ștefan
N'ajunge vre odată Domn românesc să iasă...
Cantacuziniî noștri așa sînt guralivî,
Fuduî de coborîrea lor cea împărătească;
În ochiî lor nu-î nimenî asemenea cu ei,
Dar singură trufia n'ajunge să se 'nnalțe.
Trufia? Te gîndește la Vodă Cantemir,
Fugarul ce mănîncă astăzi pînea străină,
Gîndește-te la Petru, la marele 'mpărat,
Ce tremură la gîndul că Turciî se ridică,
Și îngerul acela care căzu din cer
De trăsnetul miniei lui Dumnezeu cel veșnic
N'a fost în rătăcirea lui oarbă un trufaș?

(se oprește.)

E slobod fiecare să spuie ce voiește,
Căci nu mă tem de vorbe, — o, cîni ce nu mușcați!
Dar tu să știi atîta — și poate să-ți ajungă:
Eu voiu muri în Scaun ca Domn stăpînitor
Și 'n urma mea Domnia la voi are să treacă.
Atîta sînt de sigur, că aș putea să jur
Pe ce vreî tu...

(din iconostas se desface chipul, îmbrăcat în argint, al Maicei
Precistei și îi cade la picioare.)

Ce este? Icoana a căzut,
Și chipul Născătoarei zace 'n țărîină, frînt!
Argintul se desface și cade în fărîme?

Radu Brîncoveanu.

Păzește-ne, o Doamne, ce semn!

Constantin Brîncoveanu.

— Este un semn ?

De ce să fie oare semnul peirii noastre ?
Orî n'am făcut biserici și mîndre mănăstiri ?
N'am îmbrăcat în haină de-argint icoane sfinte,
N'am împărțit odăjdii, veșminte fără preț ?
Nu dă tiparul nostru carte creștinătății ?
Nici Împărații Lumii n'aū dat atît de mult
Ca să se ierte toată greșala din viață
Și ca să aibă pace, noroc și bun sfîrșit...

(către icoană, pe care o ridică și o sărută.)

O Precistă, nu-ți arde din candelă de-argint
Lumina nentreruptă în sute de biserici ?
Nu se hrănesc săracii din milele domnești,
Și nu-și află pribeagul un loc de-adăpostire ?
Atîta mulțămîtă n'ajunge până 'n cer ?

Și dușmanii miei oare știu să-ți aducă prinos
Mai scump decît acela ți l-am închinat?

(cu mîndrie.)

Argintul de pe fața icoanei e bătrîn,
Și meșterii de-atuncea ce slab știau să lucre!

(face cruce și sărută icoana.)

Eû voiû plăti să facă un meșter din Brașov
Din lamură curată o altfel de podoabă!

(desface argintul.)

O lacrimă... O, Doamne! Tu! Precistă ai plîns?

(către iccană.)

Ai plîns pentru căderea lui Vodă Brîncoveanu?

(după o tăcere.)

Și, dacă-î scris în ceruri să se întîmple-așa,
Eû sînt bătrîn: și-mi este iertată frica morții,
Pe care și-o doriră atîția mucenici?
Și este oare-o grijă mai mare ca a țerii?
Sînt gata, Doamne Sfinte, să-î dau și viața mea!

ACTUL al V-lea.

Forno, închisoarea cea mai întunecoasă din Edicule
la Constantinopol.

SCENA I-a.

CONSTANTIN BRÎNCOVEANU, IENACHI VĂCĂRESCU.

Brîncoveanu.

Să fie-acuma ziuă? Am auzit sunînd
Poarta de fier cu care se 'nchide cetăţuia.
Orî ai băgat de seamă că altfel sună'n zori,
Cînd mîna obosit'o lasă încet să cadă,
Şi altfel cînd spre sară vin paznici odihniţi?

Văcărescu.

Şi şobolanii ţipă spre ziuă în unghere...

Brîncoveanu (pipăie păretele).

Ce piatră tare! Felul acesta îl găseşti
În părţi anadolene... Şi e un soare-acolo!
Trec rîuri presărate de aur luminos
Şi codri vechi din frunze şoptesc poveşti de veacuri.
Eram atuncea tînăr; stăteam pentru Şerban
Aici Capuchehaie, şi mă duceam adesea

Prin văile acelui pământ dumnezeiesc...
Oricare-ar fi sfârșitul vieții, — soare, soare!
În razele de soare muri Vodă Matei,
Ce-a fost pentru ai țerii mai mult ca un părinte
Bătrîn era ca mine, și viața-i era grea,
Cum a ajuns să-mi fie de mult și mie însumi,
Și nu avea în juru-i copii cari-i am,
Iar Doamna lui, săraca, de mult era țărînă,
Oștirea lui cea veche ca dușman îl privia
Și 'n toată boierimea nu mai găsia credință...
Ce trist putea să-i fie sfârșitul, dar, în schimb,
Era lumină 'n juru-i și-al primăverii soare,
Și a crezut că merge la îngerî, sus, în Raiu,
Să afle pe părinții plecați mai înainte...

(se oprește.)

Auzi, aduce pînea, mîncarea pentru azi...

(pe o deschizătură în fereastă se aruncă pînea.)

Să se întindă masa și flori să se aștearnă,
Să vie Cămărașul și Stolnicu 'n caftan!
Să cate Jitnicerul cele mai bune vinuri,
Să sune țeterașii Curții și lăutari,
Iar lumea de afară s'aștepte-a noastră milă:
Acesta e ospățul lui Vodă Constantin...

(după o clipă de tăcere.)

Păn' la ospățul care în ceruri ne așteaptă...

Văcărescu (taie pînea; din ea cade un răvaș.)

Măria Ta 'n această pîne e un răvaș!

Brîncoveanu.

Răvaș... De la ai noștri? Și ni-l trimet: de unde?

Văcărescu (se uită).

Fiii Măriei Tale vor fi la loc mai bun
Decît acela unde ni istovim ființa.
Va fi știind săraca Doamnă a-î ocroti...
Deocamdată serie poate capucehaia.
De am avea mijlocul slova s'o deslușim!

Brîncoveanu (pe gînduri).

Sînt poate de la dînșii vești: o, dacă le-aș ști!
Dar orbî sîntem cu ochii deschiși spre întunec,
Și întunec este în tot cugetul mieu;
Pierduți sînt toți ai noștri în orbul întunec,
Și 'n fața noastră-i moartea: un întunec mut.
O, să păstrezî comoara de vești strîns lîngă tine:
Din ele strigă glasuri de dor și de dureri,
Chemări în desnădejde se 'nnalță către tine,
Și lacrimi chiamă alte lacrimi în ochi bătrîni.
Și poate o suflare m'ar mîngia pe față,
Dar tu, temniță neagră, pe toate le înghiți!
Ești Iadul ce se lasă tăcut în jurul nostru...

Văcărescu (ascultă).

S'aud iar pași, Măria Ta! Cine a putut
Să vie pîn 'n locul cel mai adînc din lume?

Brîncoveanu.

Ce știm? Poate sosește un alt nenorocit!
De nu ar fi această piatră așa de groasă,
I-am auzi cuvîntul, și, dacă nu am ști
Ce spune tînguirea în limba lui străină,
Ni-ar fi o mîngîiere suspinul omenesc,
Căci orișice durere se sprijină pe alta!

Văcărescu.

Măria Ta, ascultă, cum pașii se opresc.
Auzi cum sună cheia în broască ?

Brîncoveanu.

'Nchipuiră...

Sînt lanțuri ce pe lespezi se tîrîie și sună.

Văcărescu.

Ba nu, se mișcă ușa în vechile-î țîțînî...

(Ușa se deschide. Se revarsă lumina unui felinar.)

Brîncoveanu.

Lumină! Slavă Ție, părinte al Lumini!
Am fost mort în adîncul cel mai întunecat,
Și-așa precum tu însuți dăduși în lături piatra
Și 'mprăștiind lumina, spre cer Te-ai ridicat,
Acuma prin lumina-Ți cerească-mi dai viață...
Această rază are într'însa adunat
Tot darul Învierii, tot farmecul din lume...

(între un temnicer.)

SCENA a II-a.

CEI DE MAI SUS. UN PAZNIC TURC.

Paznicul (cătreg Văcărescu).

Bătrînul nostru este încă viu și întreg ?
Poate să miște încă sărmanele lui oase,
Mai este o putere în sufletu-î hain ?
Se mișcă într'însul încă nebuna lui trufie ?

Văcărescu.

Măria Sa se ține așa precum îl vezi
Și cum îl văd eu însumi acum întâia oară,
De două luni pe care aici le-am petrecut.
L-a ajutat, se vede, Preasfântul să trăiască.
Iar mintea lui? Oricare cîntînd o ar schimba
Cu mintea dăruită lui însuși. Dar acumă,
Cînd raze năvăliră în haosul adînc,
L-a 'nspăimîntat lumina care-l lovește ochii
Ce-au plîns prin întunecare atîtea nopți întregi.

(se oprește.)

Tu ai venit cu ștreangul orî țîi sabia 'n mîină?

Paznicul.

Eu sînt acela care porunca-mî împlinesc:
De sîng vîeți orî drumul de-l dau, nu mă privește:
În clipa după faptă eu toate le-am uitat.
Sînt numai întruparea tăcută a poruncii!

(după un timp.)

Și astăzi am poruncă pe-acesta să-l aduc
Spre voi ca să arăte ce-l este 'nsărcinarea.
Un om este aice, ce cată a-ți vorbi.

Brîncoveanu.

Un om? Orî între oameni îmi mai păstrez eu locul?

Văcărescu.

Un sol de mîngiere-a venit Măria Ta!

Paznicul.

Acela ce dorește să-ți vadă fața, — iată-l!

SCENA a III-a.

CEI DE MAI SUS. CAPUCHEHAIAUA ȚERII-ROMĂNEȘȚI.

Capuchehaiaua (îi cade în genunchi lui Brîncoveanu).

O, c'am mai fost în stare să-ți văd chipul sfințit!
Să-ți mai ating cu buza bătrinele picioare
Și glasu-ți înc' odată, o Doamne, să-l aud!
Cum ai trecut această vreme, o mucenice!
Ce-ai fost și 'n ce adîncuri soarta te-a coborît,
Învățătura lumii că toate-s o părere?

Brîncoveanu.

Eū sînt în Iadul fără de aier și lumină,
Dar tainița nu poate cu totul să mă 'nghită,
Și dracii nu aū voie să mă arunce 'n foc,
Căci crucea mă păzește din sute de biserici.
Dar focul dă lumină și cald...

Capuchehaiaua.

Măria Ta!

Eū am știut ce chinuri le înduraî aice,
Și m'am luptat ca viața măcar să ți-o păstrez:
A ta și a acelor ce 'mpărtășesc amaru-ți.

Brîncoveanu.

Sînt vii acei în cari puneam nădejdea mea?
O, spune...

Capuchehaiaua.

Sînt cu toțiî într'o mai bună stare
Decît cum ești...

Brîncoveanu.

Li-i viața măcar la adăpost?

Capuchehaiaua.

Li e viața scăpată, și-a ta poate să fie
 Și ea... La câte praguri cu lacrimi n'am căzut
 Și am cerut, cu punga în mîni, milostivire ?
 N'am întreat pe nimeni de trebuie să-mi fac
 Această datorie de slugă credincioasă.
 Ce am lucrat la Poartă nici Vodă n'a știut.

Brîncoveanu.

Vodă ? Cantacuzinul cu sufletul de fiară,
 Încălătorul care Domnia mi-a răpit,
 Acela ce dorește în singele-mi să 'nmoaie
 Năframa și s'o ție supt candelă 'ntre sfinți,
 Ca prinos al vînzării și al nelegiuirii!

Capuchehaiaua.

Îmi este Domn stăpînul nostru cel de acum,
 De și nu uit pe acela ce mi-a fost Domn odată.
 Și, cum spusei, la cine nu am îngenunchiat
 Spre a scăpa viața ta scumpă?... Și găsiu
 Cu jertfă de avere un bun bătrîn de Pașă,
 Ce-a dat învățătura slăvitului Vizir
 Cînd nu gîndia cu mintea să fie ce-i acum.
 E singurul de care acest bărbat cumplit
 Vorbește cu sfială și sfatul i-l ascultă.
 El a găsit un mijloc sigur pentru a-ți da,
 Cerînd în schimb, — o Doamne, cum pot să spun
 [aceasta?—,
 Cale spre mîntuire, putere și bielsug...

Brîncoveanu.

E un nebun bătrînul Paș' al nădejdi tale,

Orî poate-un sfînt ce face între păgînî minunî ?

Capuchehaiaua (deschide o uşă tainică).

Ce e Salih, să judecî Măria Ta... Acesta-î!

(îl face să între în odaia, luminată de două candelă şi frumos
orînduită, a Paşei.)

SCENA a V-a.

CEÎ DE MAÎ SUS AFARĂ DE VĂCĂRESCU, SALIH-PAŞA.

Brîncoveanu.

(Cu mîna la ochi, şovăind, pe cînd capuchehaiaua cade la
picioarele Paşei.)

Să-ţi fie fericită, Paşă, această zi,
Şi-asemenea cu dînsa atîtea alte zile,
Şi capătul lor fie senin şi mulţămit!
Să-ţi samene sfîrşitul cu clipa cea mai bună!

Salih (se ridică puţin).

Să 'nvie fericirea-ţi pierdută, beiū mazil,
Allah să te ajute să fii cum îi e voia,
Să-ţi ierte tot păcatul pe care l-ai făcut,
Ca să te 'nvrednicească de sfînta lui răsplată!

(după o mai lungă tăcere.)

Vezi unde rătăcirea-ţi trecută te-a adus ?
Un Dumnezeu se poate să dea lege 'ndoită ?

Brîncoveanu (tresare).

O lege este: legea pe care o ţinem...

(începe Crezul.)

Salih-Paşa.

Ajunge şi atîta... Destul, îţi zic, bătrîne!
Nu-î legea cea mai bună în vorbele mai lungi,
Cum nu e fapta bună o trudă 'ndelungată...
Ajung doar trei cuvinte: Domnul e Dumnezeu,
Şi noi punem pe urmă şi Proorocul nostru,
Care-î mai nou ca Sfîntul din care aţi făcut
Un Dumnezeu asemeni cu cel întreg şi singur.

Brîncoveanu.

Ce prooroc mai poate veni cînd Iisus
Făcu proorocie de Dumnezeu pe lume ?

Salih-Paşa (se coboară şi vine lîngă dînsul).

Ascultă, tu, creştine, tu, frate mai bătrîn
Decît chiar bătrîneţa acestei bărbî cărunte!
Mi-î milă de osînda la care eşti supus
Şi care te aşteaptă acum din clipă 'n clipă...
Pricepi tu ? Îmi e milă de tine şi de-ai tăi!
Te ştiu ce-ai fost odată, şi aş dori ca iarăşi
Să fii ca în Domnia-ţi bogată 'n străluciri,
În loc să vă tîrască gealaţii prin gunoaie.

Capuchehaiaua (cade iar în genunchi).

Măria Ta, stăpîne, părinte, Domnul mieu!

Salih-Paşa (către dînsul).

Tăcere! nu e vremea să schieunaţi cu toţi!

(către Brîncoveanu.)

Ştii tu cine-î Vizirul ? Pe Gin-Alî-l cunoşti ?
E sîngele la dînsul ca apa de pe uliţi,

În carnea omenească el taie ca 'n bușteni,
Și ochiul lui nu știe ce e roua de lacrimă!

Brîncoveanu.

Dar poate să ucidă un suflet creștinesc,
Pe care îl așteaptă răsplata negrăită?

Salih-Pașa.

În cer este răsplata celor ce au căzut
În apărarea legii noastre mohammedane,
Și Raiul nu păstrează un loc și pentru cînă!

Brîncoveanu.

E cine tot acela ce n'a primit botezul...

Capuchehaiaua.

Măria Ta, oprește cuvîntu-ți îndrăzneț!

Salih-Pașa.

Nebun ești tu, moșnege. De ce voiești să superi
Pe singurul ce poate să-ți fie 'ntr'ajutor?
Ascultă! Luminatul Vizir, stăpînul nostru,
A luat o hotărîre, și nimeni n'ar putea
Să 'ndoaie fierul tare al hotărîrii sale:
Întreaga 'mpărăție el o va premeni,
Gonind pe toți vrăjmașii ce i-au furat pămîntul
Și 'nlăturînd puterea creștinilor haini,
Tot ceia ce atîrnă de noi, să fie-al nostru:
Să ne 'nchinăm cu toții la unul Dumnezeu!,
Și idoli să piară din capîștile voastre!

(Brîncoveanu tresaltă.)

Și 'n loc de Domni să fie tot siguri dregători,
Împodobiți cu haina și numele de Pașă...
Vrei tu să fii în țara Iflac acel d'întăiu
Ce ar aduce legea și buna rinduială ?

Brîncoveanu (fanatic).

Afurisit să fie acel ce-ar îndrăzni
Să deie de pe turnuri jos crucea ta, Hristoase,
Și 'n chinuri să sfirșească tot Turcul ce-ar veni
Să strice moștenirea Domniilor creștine!
Am zis, și sînt în stare, murind, să zic. Amin!

Salih-Pașa

E ceasul cel mai mare din viața ta acesta:
Odată și de două ori te întreb: primești ?

Brîncoveanu.

Nu!

Capuchehaiaua.

Și de ce, o Doamne, n'ai face acest pas ?
Aă nu-î în ceruri nimeni să știe ce e sila ?

Salih-Pașa.

Bătrîne, vino 'ncoace... Privește!

(deschide fereasta.)

Brîncoveanu.

Ce-am văzut ?

Întreaga 'nnaltă Poartă în fața închisorii...
Copiii miei în lanțuri... Gătiți de moarte... Toți!

Ce trist eşti, Constantine, în haina de osîndă!
Tu, Ștefane, ce stînsă de chin e fața ta!
Pierdută-î strălucirea privirii tale, Radu...
Copiii miei, copiii miei... Doamne, ce-am greșit!

(cade.)

Capuchehaiaua (îl ridică).

E, Doamne, în puterea ta să li dai viața.
Întăia oară soarta pe lume i-a chemat.
Acuma, cînd se află cuprinși de brațul morții,
Tu singur eşti în stare c'un semn să ți-î înviî.
Sînt tineri și li-î dragă lumina...

Brîncoveanu (pe gînduri).

Da, sînt tineri,

Și cum nu li-ar fi dragă lumina...

(către Salih.)

Tu, ce vreî?

Salih-Pașa (poruncitor).

Te uită la alaiul ce vine într'acoace!
Acel cu fața neagră și ochii fioroși,
Înveșmîntat în largul caftan de stofă scumpă,
E Gin-Ali, Vizirul, de care tremurați:
Un singur om pe lume e 'n stare să-l îndoaie,
Acela-s e: dar chiamă pe-Allah și Mohammed!

(se oprește.)

Îi chiamă! Nu-î scăpare, dacă nu-î chemî acuma!

(se oprește din nou.)

Tu tac!... Vezî baldachinul cu ciucuri auriți,

Încunjurat de oastea Înaltei Porți întreagă:
 Acel ce călărește supt dînsul e Ahmed,
 A căruî stăpînire să fie 'ndelungată,
 Și plinî de fericire să fie aniî săî...
 Sultanul e, 'mpăratul, și merge ca să vadă
 La chioșcul Mării locul în care va cădea
 Supt bardă capul celor ce nu dau ascultare.
 Vezî negrul cel de-acolo... Gealatul e... Îl vezi?

(se aude un zgomot confus de glasuri.)

Auzî cum fierbe valul mulțimii înfuriate,
 Ce sînge vrea și cere o jertfă de hainî?
 Un semn să faci, și lumea, plină de bucurie,
 Îți va striga și ție, sărmane: 'ntru mulți ani
 Și cu alaiū te-a duce la casa țerii tale!
 Nu zici? Privește numaî... Calăul s'a oprit,
 Așteaptă steagul care s'a ridica de-aice:
 E alb?, îndată fiiî tăi te vor săruta.
 Și-ți vor cuprinde fața cu brațe desrobite.
 E negru?, staū la poartă ostași spre a te lua
 În mijloc către locul osîndeî singeroase.
 Vorbește!

Brîncoveanu.

Da, sint gata cuvîntul să-l rostesc.
 O, cît îmi e de dragă, copiî, viața voastră... (plinge).
 Eū, sint ca mort... Gealatul să vie spre-a tăia
 Ușoara legătură ce-mî ține bătrîneța!
 Dar voi, dar voi, cei tinerî, frumoși și fericiți!...
 Voi, voi... (Se scutură). De-aș fi eū numaî un om de
 [rînd pe lume,
 Aș face-o, — o, mă iartă, Hristoase Dumnezeuî,
 Ce nu ni-ai dat putere mai mult ca omenească!—,

Aş face jertfa care mi-o ceri, o Turc milos!
Dar Domn am fost. În cartea Țerii eă las un nume,
Și nu vreaă să se 'ncheie cu jertfa sfintei legi
Domnia 'mpodobită cu-atîta ctitorie
De locuri de 'nchinare, cu-atît avînt creștin,
Cu fapta evlavioasă din zi în zi făcută,
Cucernic închinată lui Dumnezeu cel sfînt...
Mai bine s'o sfîrșească un ultim punct de sînge,
Al mieă și al acelor ce m'ar fi moștenit!

(se oprește.)

Eă am jurat în viață să fiă numai al Țerii,
Și sînt și azi al Țerii, de și m'a părăsit:
Voiă merge pentru dînsa spre veșnice lăcașuri!

(furios)

Și nu aștept ca steagul cel negru să-l aduci:
Cu haina mea cernită daă însuși semnul morții.

(face semn cu mîneca hainei la fereastă. Salih se dă în lături.
Capuchehaiaua-și cufundă fața în mîni. Ostași deschid ușile.)

Sînt Constantin creștinul ce-am fost Domn românesc.
Am patru fi. Vă faceți cu toți datoria!

S F Î R Ș I T.